

DOSAR „22”: REZISTENȚA ARMATĂ DIN MUNȚI ÎNTRE ANII 1946 — 1960

● mărturii, documente, fotografii ●

pag. 6-7-8

PUBLICAȚIE
SĂPTĂMÎNALĂ
EDITATĂ DE

GRUPUL
PENTRU DIALOG
SOCIAL

ANUL II ● Nr. 43 ● 1 — 8 NOIEMBRIE 1991

ION VIANU:

Politica externă
se face în țară

pag. 4

PAVEL CÂMPEANU:

Metamorfozele crizei

pag. 3

LUCIAN RAICU:

Despre „Casa Pușkin”
de Andrei Bitov

pag. 12

PROCESUL REVOLUȚIEI

Ziua de Crăciun, cind a fost impușcat capul Ceaușescu, părea să fie prima zi a unui Proces al Comunismului. (Din contră, ultima zi, au spus, mai târziu, cel foarte pesimiști.) Pe 12 ianuarie 1990 strada a cerut să se facă al doilea pas. Decretul de interzicere a Partidului Comunist a durat numai câteva ore. După seria de demonstrații care au culminat cu acțiunea de forță din 18 februarie, C.P.U.N.-ul a votat o lege mult mai repressivă decît cea ce fusese valabilă chiar sub regimul Ceaușescu. Dar apelurile de a se face un Proces comunismului au continuat. Asociația Foștilor Deținuți Politici le-a repetat tot timpul, pînă la ultimul denunț penal, înaintat Procuraturii la începutul acestei toamne. România liberă a lansat și ea, în mai multe numere, pe pagini întregi de argumente, chemarea la un Proces al Comunismului: Procesul moral. Instituțiile statului au rămas indiferente. Scriitorul Banu Rădulescu a făcut sistematic, în revista Memoria, ceea ce România liberă ne amintea sporadic; a fost bătut, apoi revista lui lunară a fost programată să apară o dată pe an. Tot despre un Proces al Comunismului a vorbit fostul ministru de Justiție, Victor Babeș. Ba, la un moment dat, primul prim-ministru. Înșă ideile (asemenea ființelor) se află în competiție: preocuparea de a exorciza răul ultimelor decenii ne-a împiedicat să observăm, sau să numim, un alt Proces care înainta mult mai precis și mai sigur decît primul: Procesul Revoluției.

Iar Procesul Revoluției începea încă din zilele în care se împotmolea celălalt, al comunismului. Ce altceva însemnau, privind retrospectiv, primele atacuri împotriva Doinei Cornea și a lui Mircea Dinescu, cu alte cuvinte, împotriva celor care simbolizaseră, în ultimii ani, ideea rezistenței (revoltei) la repressiune? Că este pusă în discuție chiar Revoluția, asta se putea realiza observînd coerența revistelor securitiste-naționaliste: sfidării reperelor morale cunoscute le era adăugată, în imundele lor pagini, o politică cumva mai gradată de transformare a membrilor Securității aflați după gratii și a lui Nicolae Ceaușescu în eroi ai independenței naționale.

Modul barbar în care a fost curmată manifestația din Piața Universității, amplitudinea scenariului folosit sînt explicabile prin același proces. Spre deosebire de demonstrațiile ulterioare (uneori mai mari numeric decît ea), manifestația amintită apărea drept o continuare directă a mișcărilor de masă din 16-22 Decembrie 1989 care puseseră capăt regimului, și a spiritului lor, reflectat în punc-

tul 8 al Proclamației de la Timișoara. Iar forțele brutale care a acționat la mijlocul lunii iunie i s-a adăugat, la cîtva timp, forța mai subtilă, mai perversă, a legislației. Se poate observa, fără greutate, că legile nr. 39 și nr. 41 prin care lua ființă Consiliul Suprem al Apărării Naționale și, respectiv, se ordona modul de organizare și funcționare a Armatei, au fost făcute cu ochiul la cele petrecute în Decembrie '89: astăzi, indiferent de comportamentul puterii, indiferent de motivele și de gradul de nemulțumire ale populației, utilizarea forțelor armate ale țării, oricare ar fi ele, cu mijloace nelimitate, de către acest guvern militar care este Consiliul, rămîne o decizie perfect legală.

Pătrunderea și stabilizarea fostei nomenclaturi în posturile-cheie ale Administrației, ascensiunea economică a vechilor profesori prin afaceri susținute de bugetul național se numesc, într-un limbaj clasic, Restaurație. Cînd spunem Restaurație, cu mîntea la căruri asemănătoare din istorie, gîndim și faptul că o astfel de evoluție, de manifestare a continuității la trecerea de la un regim la altul, are determinațiile, are logica ei. Asta nu înseamnă că este mai puțin revoltător spectacolul umilinței la care sînt supuși, de aproape doi ani de zile, rîniții Revoluției și familiile victimelor; sau schimbarea acuzațiilor pentru unii dintre vinovații repressiunii, în „neglijență de serviciu”, o insultă fără reținere la adresa celor care s-au sacrificat. Este revoltător deci, că în locul unui Proces al comunismului am fost aduși în fața unui (mai subtil ori mai fățis) Proces al Revoluției.

Care vor fi, mai departe, mișcările acestor frustrați ai răsturnării vechiului regim? Să ne indoim că se vor mulțumi cu rolul de capitaliști victorioși, interesați, asemenea colegilor de aiurea, în funcționarea liberă a democrației. Scenariul de săptămîna trecută, pus la punct printr-o conlucrare minuțioasă a aripilor dure din Parlament, a televiziunii și a forțelor asculte, în legătură cu Raportul privitor la evenimentele din Covasna și Harghita demonstrează că asocierea dintre naționalism și contestarea Revoluției este o opțiune avansată și definitivă. Hipnotizați de teama de a nu fi considerați lipsiți de patriotism, pînă și oamenii politici credibili din opoziție participă sau tac în fața acestui joc funest. Dar asupra relației dintre creșterea naționalismului, succesele contrarevoluției și slaba reacție a societății românești trebuie să se revină. Și vom reveni!

GABRIEL ANDREESCU

Cel care transformă în proprietate personală Adevărul și Dreptatea le pierde și-și merită soarta cu vîrf și indesat

*Östen Sjöstrand
(poet și fizician suedez)*

REVISTA PRESEI

Ce câștigă guvernul, pierde parlamentul

● Una din tramele revoluției s-a datorat imaginii tinerilor (adolescenți), aproape copii ucși (de ce, de cine?) și a mamelor îndurerate. Un sentiment de vinovăție colectivă ne trezește întotdeauna relatarilor acestor crime a căror ne-judecare și ne-pedepnire își are o explicație simplă: supraviețuirea unei mafii inexpugnabile în structurile puterii, neseperarea puterii executive, legislative și judecătorești. În situația aceasta, înțelegerea în nivelele înalte se regăsește, aceeași, la nivelele joase, locale. Ne-am mai gândit încă o dată la toate aceste drame, tipice Revoluției post-revoluționare citind în Căminul nr. 43 relatarea pe cit de sobor pe atit de tulburătoare (un stil cu care George Arun ne-a obșnuit) a unei crime petrecute la Brăila: un tânăr de 21 de ani, Roland Gasparic, moare în spital, în această vază, după o săptămână de chinuri; fusese linsat în stradă. La prima vedere este vorba de o crimă de drept comun, ce pare să n-aihă nici o legătură cu „crimele politice” invocate mai sus; și, totuși, are. Principalul agresor, Costandache Viorel, este fiul unui lt. colonel de miliție, fost șef al circulației pe județul Brăila. Iată de ce procesul merge greu, complicat sînt în libertate etc. Flacăra și Cuvîntul au răspuns rugămintărilor doamnei Milica Gasparic, mama victimei, de a se iniția o anchetă jurnalistică în paralel cu ancheta procuraturii; numai că ar fi de dorit ca anchetele acestea să se și înțelească.

● Pe tema Raportului Harghita-Covasna cităm din articolul *Timperi grele* al Tinei Serbănoșcu (*România liberă*, 22 oct.): „S-au pus multe întrebări în legătură cu evenimentele de anul trecut din județele

Harghita și Covasna. Prîna dintre ele a fost: de ce tocmai acum? De ce anul trecut nimeni n-a fost interesat să observe violențele de acolo? De ce guvernului nu i-a păsat cu pășese românii din acele județe? La toate aceste întrebări, probabil că nimeni nu va răspunde, niciodată... Dar mai este o întrebare, tot dintre cele ce nu vor primi niciodată răspuns și anume: dacă U.D.M.R. ar fi fost de orientare pro-fesenlistă am mai fi avut oare problema maghiară? Ar mai fi observat cineva că U.D.M.R. este un partid etnic? Și dacă U.D.M.R. participa la guvernul de jurnă al d-lui Stolojan, s-ar mai fi citit oare Raportul în Parlament?”

● În *Agonia filosofiei în România* (*Contrapunct*, nr. 42) Vladimir Tămăneanu se ocupa de ceea „vreme a disprețului” cînd filosofia românească a suportat nemurătoare jigniri și suferințe sub ofensiva stalinistă, cînd filosofii de valoare (Lucian Blaga, P.P. Negulescu, Ion Petrovici, Mircea Florian) au fost supuși unui regim de „anihilare intelectuală”, cînd prim-planul cultural a fost ocupat definitiv de „burocrații ideilor” și totul a ajuns doar un „dezolant joc de funcții și persoane” (Const. Ionescu-Gulian, Al. Tănase, Nicolae Goșonciă, Mihnea Gheorghiu, Cornel Popa, Ion Tudoseșcu ș.a.). Tot o „vreme a disprețului” a fost aceea cînd sume impresionante se cheltuiau pentru exegeze apologetice, dar cercetătorii autentici, suspecți de erceze ideologice erau expulzați din *Institutul de filosofie* (Gabriel Liiceanu, Vasile Dem. Zamfirescu, Henri Wald). Un timp în care filosofia supra-viețuiește ca eseu (precum în cazul lui Constantin Noica) sau se refugiază în „teritorii mai puțin vitregite de furia ideologică a regimului. (Paginile scrise în ultimii ani de Constantin Noica, Alexandru Paleologu, Andrei Pleșu sau Gabriel Liiceanu spun mai mult despre condiția filosofică românească decît oceanul de maculatură propagandistică creat de campioana „marxismului creator”). „Ceea ce vreau să relev este caracterul fatalmente individual, neinstituțional și adeseori indezirabil al investigațiilor filosofice autentice” conchide autorul, alăturînd și numele lui Vasile Tănăsioiu, N. Tertulian sau al lui Tudor Căteanu printre acești „călători solitari” în universul autentic al filosofiei.

● Tot din *Contrapunct* (nr. 43) semnă-lăm interesantul și oportunitățile portret al lui Nae Ionescu în articolul lui Alexandru George, *Nae Ionescu și soluțiile sale*, din care cităm: „Om de culise, de vechină opoziție, intrigant care specula orice moment de criză, N.I. a făcut o falsă analiză a situației politice și a oferit niște soluții inadecvate; de fapt, s-a refugiat în atitudinea cea mai profitabilă: în negativism”.

● În același număr al *Contrapunctului* am remarcat dialogul dintre Sorin Antohi și Dan Petrescu — *Despre Noica și filosofie* — și amintirile despre Școala de literatură (dar nu numai despre ea) ale lui Paul Goma, relatate de Mariana Marin.

● Ca pe o curiozitate demnă de vremea în care trăim am urmărit scorbările semnate în *România Mare* de fostul activist cultural Dumitru Bălăeș: interesul lor stă, fără îndoială, în faptul că a știut să-și aleagă personajul. Fiindcă, orice s-ar zice, pe actuala scenă politică pe care apar atîtea figuri care se pierd în grămadă sau se desprind direct din Caragiale, Nicolae Manolescu (de care *România Mare* se ocupa cu atîtă perseverență) este unul dintre puținele personaje politice care merită într-adevăr atenția noastră, a tuturor. Deși ne-am obișnuit cu oscilațiile care se fac în interpretarea evenimentelor între puțul comunist și cel legionar, citind

România Mare ne gîndim că nu este în interesul nimărui să-l confunde pe marele critic cu beneclitul întîrziat Gelu Voiculescu și să-i atribuie mitraliera acestuia. În ciuda intrării sale în politică, arma cea mai puternică a lui N. Manolescu rămîne totuși cuvîntul.

● *Riscul în cultură* al lui N. Breban (*Contemporanul*, nr. 51) se încheie cu trei P.S.-uri riscante, în care cel ce pînă nu demult se prezenta drept scriitor partizan, revenit printre noi, este trădat nu de cei din jurul său (așa cum lasă să se înțeleagă) ci de limba română. Astfel, în primul dintre aceste P.S.-uri revendicative, referindu-se la criticul care îl recenzază în *România literară* ultimul roman, domnia sa notează: „Dar să-mi permiți stupoarea mea sinceră în fața grosolanței substituției ce încearcă să inducă în eroare cititorii mei într-un moment de aproape isterică polemică literară ce mă înconjoară”. Fraza ne amintește un articol recent în care N. Breban (referindu-se la un alt autor intrat în această polemică) se întreba, la fel de nedumerit: „Mă crede imbecil, imbecilii pe mine și cititorii mei?”

● Printr-o sugestivă emisiune a *Actualităților* care purta marca de neconfundat a d-lui Cosarță ni s-a adus la cunoștință faptul că noul guvern și-a îmbunătățit compoziția politică și prin numirea senatorului I.V. Săndulescu ca secretar de stat în cadrul Ministerului de Externe. Ce câștigă guvernul, pierde parlamentul, ne-am gîndit, fără să vrem, privindu-l cu toată simpatia de care eram în stare pe liberalul care a repetat de mai multe ori că prezența domniei sale în actualul executiv va schimba imaginea României în lume. Apoi, asumîndu-ne marelui risc de a fi luați drept fesenști, ne-am uitat totuși mai cu atenție pe micul nostru ecran și ne-am întrebant: „Dar dacă imaginea țării noastre în lume era un pic mai bună înainte de a se face și această tranzacție?”

„22”

Ilustrăm acest număr cu grafică de Salvador Dalí

BRAIN STORM

Răspunsurile la precedentele noastre întrebări au provocat un val de scrisori. Așa cum ne-am așteptat, ele au fost mult mai nuantate decît simplele alternative da/nu. Totuși, 85% din scrisori au prezentat un răspuns neechivoc. Dintre acestea, la prima întrebare, cu privire la responsabilitățile celor patru mineriade, 72,1% dintre corespondenții cred că ei nu vor fi prinși, iar restul că da. La întrebarea cu privire la rezolvarea problemelor guvernului Roman de către guvernul Stolojan, doar 21,3% cred că acest lucru este posibil, în timp ce 78,7% cred că nu. Dintre scrisorile cu răspunsuri extrem de nuantate, am reținut pe cele semnate de către Cristy Ian, care ne prezintă rezultatele la sondajul făcut de el însuși între 14 anchetați: „La întrebarea 2 toate răspunsurile au fost NU. La prima întrebare am avut și trei de DA dar cu rezerve (poate, peste vrea doi ani, sperăm că)”. Domnul Radu Gheciu crede că „d-l Stolojan va trăi foarte curînd un grav conflict de conștiință între convingerile sale profesionale și presiunile sociale cărora le va fi supus”. Domnul Ionel Munteanu, din Ploiești, după ce opinează că unele dintre problemele guvernului Sto-

lojan cer un interval mai lung, iar altele un interval mai scurt, de cîteva săptămîni, enumeră între aceste probleme „sarcina de a face publică contribuția fostului guvern la agravarea dezastrului economic și social al României”. La fel crede și conf. dr. Alexandru Cărașu, de la Institutul Politehnic din Iași, care cere „publicarea unui raport detaliat asupra modului în care guvernele Roman — cel provizoriu și cel investit după alegeri — au gestionat resursele materiale și financiare lăsate de regimul ceaușist, inclusiv la nivelul bugetului”. În sfîrșit, din serisoarea domnului Dan Jitia — scenograf — am reținut: „Puterea încearcă să acrediteze ideea că adevărul, adevărul zol-golul nu poate fi aflat, oricum el este relativ, că este o chestiune de opțiune politică, de apartenență la un partid sau altul. Cu alte cuvinte, formațiunea politică legitimată prin alegeri și oficializează adevărul propriu în funcție de interesele politice ale momentului”.

Întrebările care urmează nu mai presupun răspunsuri de tip binar, dar nici romane epistolare:

1. Cine a inventat teoria că secunii nu fac parte din familiile popoarelor fino-ugrice?
2. Care sînt motivele prezentării în acest moment în parlament a raportului Harghita — Covasna?

Răspunsurile, peste două săptămîni.

În librării și la difuzorii particulari, ultimele apariții HUMANITAS:

— **EMIL CIORAN**, *Amurgul gîndurilor* (208 p., 140 lei) — un volum de aforisme și cogitari, reeditare a ultimii cărți publicate în țară de „cel mai mare nihilist al veacului”.

— **CIORAN**, *Îndreptar pălîmas* (108 p., 250 lei, ediție de lux) — ultima carte, inedită, scrisă de Cioran în românește; o explorare a latentelor poetice ale limbii, dusă pînă la limită.

— **VLAD GEORGESCU**, *Politică și istorie. Cazul comunistilor români 1944—1977* (168 p., 95 lei) — un incitant eseu despre manipularea comunistă a istoriei României, datorat binecunoscutului director de la Europa Liberă.

— **MIRCEA CIOBANU**, *Convorbiri cu Mihai I al României* (336 p., 275 lei) — un nou tiraj din marele succos de librărie al lunii august.

Librării HUMANITAS:
— Bacău: str. N. Bălcescu nr. 12
— Brașov: str. Mureșenilor nr. 1 și Bd. Victoriei nr. 10
— București: Calea Victoriei nr. 101, tel. 59.44.30.
— Iași: Str. V. Alecsandri nr. 8, tel. 46.43.3.
— Pitești: Pasajul Victoriei nr. 89 (Galeria de Artă Naivă).
— Sibiu: Bd. N. Bălcescu nr. 16.

ANUNȚ

Revista „22” oferă spațiu pentru publicitate societăților comerciale, instituțiilor și persoanelor interesate. Informații suplimentare și oferte se primesc la sediul redacției — Calea Victoriei nr. 120, telefon 14 17 76, 14 15 25, la d-l Turcu Nicolae.

Începînd cu trimestrul 1 1992, prețul unui abonament la revista „22” este de 180 lei/trimestru. Abonații vor ridica exemplarele revistei de la sediul redacției — Calea Victoriei nr. 120.

● Pentru cititorii care doresc să primească abonamentul la domiciliu, prețul unui abonament este de 180 lei, plus cheltuielile poștale.

Rugăm pe cei interesați să expedieze pe adresa: **REVISTA „22”, Calea Victoriei nr. 120, 70 179, București**, talonul de abonament cu mențiunea: **PENTRU SERVICIUL DIFUZARE**.

Cititorii din străinătate se

TALON

PENTRU ABONAMENT LA REVISTA „22”

Doresc să mă abonez la Revista „22” pe o perioadă de 3 luni, rog să mi se expedieze publicația dv. pe adresa:

Numele .....

Prenumele .....

Localitatea .....

Strada ..... nr. ....

bl. .... sc. .... et. ....

cod poștal .....

Menționez să am expediat la data de ..... suma de ..... lei, prin mandatul poștal nr. .... pe adresa:

Revista „22”, cont 45.103.532 — B.C.R., Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10

pot abona la revista „22” depunînd costul abonamentului în contul nr. 47.218.1600030 — Banca Comercială Română sector 1, str. Londra nr. 10, (cu specificația: pentru revista „22”) sau trimițînd un cec pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei nr. 120, cod 70179, sector 1, București, România. Costul unui abonament pentru zona europeană este de 52 dolari pe an (26 dolari pe 6 luni, 13 dolari pe trimestru) sau echivalentul în orice monedă convertibilă (84 DM anual, 42 DM pentru 6 luni, 21 DM trimestrial, 300 franci francezi anual, 150 franci pentru 6

luni, 75 franci trimestriați). Pentru celelalte continente, prețul unui abonament este de 62 dolari anual, 31 dolari pe 6 luni, 15,50 dolari trimestrial.

Expedierea revistei se face de către redacție. În costul abonamentului sînt incluse și cheltuielile de expediție.

Redacția revistei „22” anunță pe cei interesați (biblioteci, persoane particulare) că posedă un stoc de numere vechi editate în 1990 (nr. 13, 26, 29, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50) și 1991. Doritorii se pot adresa la numărul 14 17 76.

PAVEL CĂMPEANU

METAMORFOZELE CRIZEI

Criza din septembrie a produs un nou guvern. Noul guvern nu a produs soluția crizei din septembrie, ci l-a schimbat cursul. De multă vreme societatea noastră își depășește crizele nu rezolvându-le, ci retrăvindu-le. Ne-am deprins să trăim în continuitatea crizei, absorbiți de discontinuitatea formelor ei. Fiecare șoc nou este perceput în autonomia lui iluzorie, așa cum un bolnav se scufundă la suferința fiecărui spasm, uitându-le pe cele care l-au precedat. Am străbătut astfel criza disoluției vechii orinduirii, străbătem acum criza posibilii tranziții către o orinduire alternativă. Ne aflăm în unul din acele neguroase intervale, când istoria există între două crize, însumându-le. Iar pentru a o preface pe cea dinții în cea de a doua avem nevoie, printre altele, de reconsiderarea istorică a acestui proces unic și de o analiză sociologică pertinentă a mecanismelor lui.

Până acum, episodul din septembrie '91 se desfășoară după aceiași parametri generali: starea de criză se menține, dar caracteristicile ei se modifică. Cu o rapiditate amețitoare, criza în chestiune și-a schimbat pe de o parte dimensiunea și pe de alta substanța. Locală în primul ei stadiu, criza a căpătat de la o zi la alta o dimensiune națională, cu inevitabile implicații internaționale. În aspectele ei imediate, criza avea inițial o amploare locală atît prin aria ei geografică — ea izbucnise într-un mic oraș de provincie — cît și prin anvergura ei socială: agentul ei activ era o comunitate restrînsă, aparținînd unuia singure dintre multele ramuri ale economiei naționale. Depășindu-și limitele geografice prin deplasarea agentului activ în Capitală și limitele sociale prin provocarea demisiei guvernului, ea a dobîndit dimensiunea națională cunoscută. Mijloacele prin care s-a ajuns la acest epilog au avut un ecou internațional extrem de nefavorabil, reactivînd indolele apusenilor cu privire la vocația democratică a României.

Paralel cu această dublă extensie și implicată în ea, s-a produs și cealaltă schimbare, aceea de substanță. Criza a început sub impactul direct al marilor tensiuni economice, alimentate îndeosebi de creșterea prețurilor; a trecut, mai departe, în plan social, prin degenerarea negocierilor dintre mîneri și guvern, în confruntare și în conflict; iar în ultimul său stadiu, ea a dobîndit un caracter net politic, ducînd la blocajul unora dintre funcțiile statului și al principalelor lui instituții.

Formarea guvernului Stolojan nu reprezintă pentru această criză polivalentă un remediu, ci un paliativ. Ea oferă două avantaje: primul — a permis neutralizarea aventurii activ al crizei, mînerii de la Vulcan; al doilea — a creat premisa eventualului recuperării de către stat a funcțiilor sale vitale. Dezavantajul fundamental al acestui cabinet este de ordin structural: el a putut fi alcătuit prin transformarea crizei politice de guvern într-o criză a sistemului politic. Am în vedere faptul că lărgirea bazei politice a guvernului s-a obținut prin dezintegrarea bazei politice a întregului spectru politic, adică atît a puterii cît și a opoziției.

Criza puterii afectează cu cea mai mare virulență partidul la putere, F.S.N. După ce și-a pierdut cea mai mare parte a influenței electorale, o serie de foști conducători și o parte a fracțiunii parlamentare, acesta a fost constrins la președinție să abandoneze șefia guvernului, care de drept i se cuvine. Adversitățile pe care le are acum de înfruntat acest partid includ, pe lângă opoziție, principalele instituții ale puterii: președinția, președinții celor două corpuri legislative și poliția politică. Silit de împrejurări, el acceptă restrîngerea numărului de fotolii ministeriale care îi revin și susține o listă guvernamentală parțial invalidată, la o primă citire, de propria sa fracțiune parlamentară. Astăzi puterea apare nu doar mai divizată ca oricînd, ci și pe cale de a conferi diferențierii ei interioare valențe conflictuale. Puterea de stat nu este unică, ci disputată între mai multe centre de putere, printre care F.S.N.-ul

nu pare cel mai bine plasat. Și astfel se conturează o situație paradoxală în care, opunîndu-se partidului care le-a conferit legitimitate, unele instituții cardinale ale puterii de stat accelerează eroziunea propriei lor legitimități.

Procesul de dezintegrare al puterii se propagă însă și în alte zone. Una, evidentă, este înjgheburile careia F.S.N.-ul a încercat să-i atribuie rolul unei coaliții, așa-numita „Cartă pentru reformă și democrație”. Or, principalul păgubas al formării noului cabinet este cel mai devotat partener al Frontului în această întreprindere: Partidul Liberal — Aripa Tinăra. Pentru a doua oară, această formație rămîne la porțile puterii, de astă dată însă, în favoarea aceluși partid pe care s-a născut spre a-l contesta. Este greu de crezut că amintita alianță va supraviețui acestei mici drame. Un cabinet efemer pare să se fi născut din ruinele unei coaliții efemere.

Această observație este însă valabilă și pentru cealaltă coaliție, cea a principalelor partide de opoziție. Aici dezintegrarea a fost provocată de problema participării într-un guvern care conține să asigure preponderența F.S.N. Partidul Național Liberal a acceptat această participare, partenerii săi de coaliție au respins-o. Orientările nu sînt numai distincte, ci opuse. În felul acesta asistăm pentru prima oară de la Revoluția din '89 la o polemică publică între cele două partide istorice tradiționale. Frontul încearcă să lărgescă această breșă, precipitînd la ordinea zilei Raportul despre Covașna-Harghita, contrasemnat de toți reprezentanții partidelor de opoziție, dar recuzat de partenerul lor din menționata alianță, U.D.M.R. Constituirea cabinetului Stolojan dezarticulează astfel în același timp puterea și forțele opoziției.

Nu se poate ști în ce fel va izbînti acest guvern să organizeze villoarele alegeri parlamentare, dar se poate constata de pe acum că însăși modalitatea formării lui le oferă o premisă nu tocmai favorabilă. Căci pe măsură ce sporește dezintegrarea sistemului politic, sporește și dificultatea alegătorilor de a decide în cunoștință de cauză. La orizont se ivește, astfel, riscul unei noi metamorfoze: un voi majoritar bazat pe deruta alegătorilor ar putea transforma o criză politică conjuncturală în una structurală.

IN LOC DE CRONICĂ PARLAMENTARĂ TAINICA BĂTĂLIE CU PUNCTUL OPT

Raportul Harghita-Covașna e menționat artificial în actualitate. Săptămîna trecută, în cursul zilei de joi, au început dezbaterile și ele vor continua săptămîna aceasta. În realitate nu prea vedem pe cine mai interesează, dar nu pentru că ar fi vorba de întâmplări vechi și cu motivații de multe ori nelămurite sau mistificate, ci pentru că tensiunea a atins deja un nivel greu suportabil.

Am dobîndit, din păcate, o tristă certitudine: că nu iubirea de adănc face politica în Parlament. Am discutat cu cîțiva dintre martorii convocați și mărturisesc că n-au reușit să fie foarte convingători. Mi-au lăsat impresia că transferă un conflict profesional în plan etnic. Maghiarii din zonă s-au grăbit să restructureze școlile și atunci mai mulți profesori au rămas fără catedră. O ingineră, absolventă a Institutului de mine din Valea Jiului, rămîne fără post și protestează cu vehemență. Se ajunge la înfruntări și insulte reciproce. Din acest moment, părțile se comportă ca și cum în joc s-ar afla interesele unor grupări naționale și tensiunile sporesc în chip artificial. Doamna în cauză, împreună cu soțul ei, părăsesc zona și se prezintă apoi la comisia de audiere. Nu vreau să generalizez și nici să absolve pe cei eventual vinovați, dar cazuri de acest tip, împreună cu altele cu motivații încă insuficient lămurite se cumulează și creează o impresie generală de catastrofă care provoacă o dorință de revanșă din partea etnicilor majoritari. De cîte ori a fost pusă în încercătură, comisia care a redactat Raportul a fost să precizeze că n-a întreprins o anchetă, ci numai o audiere. Or, este limpede că sînt puse laolaltă cazuri extrem de diferite și că numai o anchetă serioasă, cu audierea tuturor părților implicate, ar putea aduce puțină lumină.

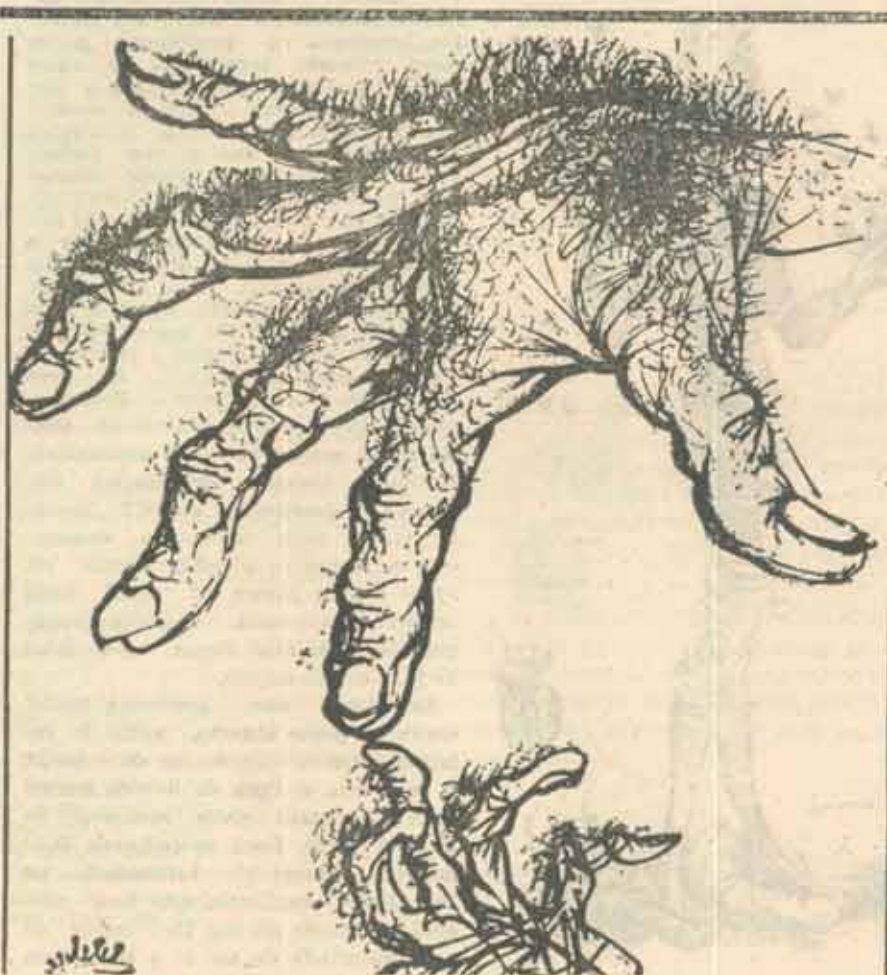
Pe de altă parte, este primul Raport care se discută în plenum adunînd. Este pentru prima dată că s-a găsit timp — și asta numai pentru că cineva a învețit în această întreprindere și are acum interesul să tragă un profit cît mai mare. Supoziții s-au făcut deja, și nu în șoaptă, ci chiar de la tribuna. Domnul Radu Ceonța bănuiește că este o

lucrare pusă la cale de guvernul demisionar. Domnul senator pare nemulțumit că F.S.N.-ul trage foloase din exploatarea unui domeniu pe care l-ar fi dorit în întregime numai al său. Un F.S.N. naționalist face să pălească P.U.N.R.-ul, să-i neutralizeze acțiunea. După alegeri, liberalii se plîngeau că Petre Roman le-ar fi furat ideile. A fost doar o spoială, căci o politică liberală autentică ar fi presupus un angajament ce ar fi contrazis originile și premisele Frontului. Naționalismul este însă mult mai accesibil, deoarece nu presupune sacrificarea activiștilor și a securiștilor, ci, dimpotrivă, valorificarea la maximum a competențelor de care dispun. În fața acestei ofensive naționaliste nu are nimeni curajul și nici interesul să formuleze rezerve și critici. Liberalii au spus-o deschis prin vocea domnului Dan Lăzărescu: „Fie că au dreptate, fie că nu, țara mea rămîne țara mea”. Surprinzător a fost doar Grupul de uniune social-democrată, fostul F.S.N. — 20 mai, care a avertizat U.D.M.R.-ul că riscă să fie scos în afara legii, întocmai ca Partidul Comunist dinainte de război. Să înțelegem de aici că U.D.M.R. reprezintă în momentul de față, în viziunea anumitor grupări politice, cel mai mare pericol pentru societatea românească și pentru statul român? F.S.N.-ul a indicat responsabilitatea unor membri marcanți ai U.D.M.R., iar P.U.N.R. a tras de aici toate consecințele, avansînd propuneri concrete: retragerea imunității parlamentare a celor care s-au făcut vinovați de activități antiromânești și punerea lor sub urmărire penală; destituirea prefecților și primarilor care au desfășurat acțiuni autonomiste, suspendarea unor publicații maghiare și interzicerea unor sărbători tradiționale, care lezează sentimentele poporului român. Bănuim că ultima parte a dezbaterilor își va schimba tonalitatea, căci altfel e dificil de găsit o ieșire. Sau, probabil, că ele își vor păstra tonul pentru a face o puternică impresie în fața opiniei publice, iar soluțiile vor fi stabilite în spatele cortinei la negocierile dintre grupurile parlamentare.

Efectul politic imediat al acestui Raport este că U.D.M.R.-ul se găsește mai izolat ca niciodată și, cel puțin, în aparență, părăsit de prietenii politici din cadrul Convenției pentru Instaurarea Democrației. Frontul a făcut mai multe încercări de a scoate pe maghiari de pe orbita opoziției unite, mai întîi prin promisiuni, apoi prin amenințări care au atins acum punctul culminant. Mai mult de atît nu cred că se mai poate, și maghiarii vor fi obligați să navigheze printr-o strîmtoare cu obstacole, neașteptate, la tot pasul.

Ceea ce ne dezamăgește este că niciodată partidele politice românești n-au reușit să fie atît de unite (în mod relativ, desigur) ca acum, cînd identică în maghiari (sau măcar într-o parte a lor) pe dușmanii noștri comuni. Cu regret trebuie să o spunem, fostul premier avea dreptate atunci cînd spunea că acum singurul lucru care mai poate uni pe români este ideea națională. Adevăratul pericol se află însă înăuntrul nostru, în corupția și orbirea societății noastre. Dacă a fost vorba de o măsură de siguranță împotriva celor ce au contribuit în mod activ și conștient la mîlarea societății românești, pentru ca ei să nu mai poată participa la viața politică, fesenistii s-au opus din nou, la fel ca la elaborarea Legii electorale și la fel ca întotdeauna. Amendamentul domnului Ban, deputat liberal, care cerea să li se interzică foștilor activiști de partid să accedă la funcțiile de prefect și subprefect, a fost respins miercuri trecută, după discuții care ne-au amintit de atmosfera încinsă a perioadei imediat următoare lui Decembrie 1989. Punctul 8 al Proclamației de la Timișoara e încă de cea mai mare actualitate.

HORAȚIU PEPINE

ION VIANU

POLITICA EXTERNĂ SE FACE ÎN ȚARĂ

Scrisoare din Elveția

Noua hartă a Europei, așa cum rezultă ea din cursurile neîntrerupte de lovituri de teacur care au loc de doi ani încoace, este purtătoare de multe speranțe, dar și de multe îngoașe. Aș dori să împărtășesc cititorilor acestor rânduri cum apar lucrurile pentru România de aici, din Occident, în nădejdea că optica aceasta, a mea, ar putea fi de oarecare folos.

Nu toate țările care „reintră” în Europa (expresia este, știu, contestabilă) au același statut și sunt percepute la fel din partea lumii în care mă găsește eu acum, fiind vă seriu. Unele, și e în asta o mare nedreptate despre care voi mai vorbi, sînt considerate „mai europene” decât altele. Două sînt considerentele pe care se întemeiază acest privilegiu:

— vechile granițe ale imperiilor sînt încă trasate în mod punctat pe harta Europei și în conștiințele oamenilor. De aceea, Ungaria și Cehoslovacia, componente ale zonei habsburgice, vor fi receptate mult mai ușor ca părți ale continentului, rapite temporar, și a căror revenire nu ridică, în fond, alte probleme decât tehnice, valutare de pildă;

— catolicismul, avînd conotația cunoscută politică, cu virtutea de a lucerna paradigmatică Vestului, exercită de asemenea o influență asupra percepției occidentale. Țara care beneficiază în mod tipic de această prejudecată este, firește, Polonia.

Prea puțină însemnătate au, în această direcție, detaliile: de pildă, că o mare parte a Poloniei aparține domeniului răsăritean, prin apartenența ei seculară de Rusia. În fiecare caz pare să se impună un model perceptiv unic care face să dispară zonele de umbră sau de îndoielă.

În cazul României, domină prejudecata (atașez acestui termen sensul etimologic) că ea e o țară care a aparținut sferei de influență otomane și, în plus, este o țară ortodoxă.

Eterogenitatea țării noastre față de lumea occidentală apare astfel ca dovedită opiniei publice occidentale medii.

Că România este o țară care a avut, ca și Occidentul, cavaleri (vezi Iorga), că ea s-a găsit într-un schimb permanent și benefic cu Europa apuseană, că protectoratul turcesc a fost resimțit ca o umilință și o anomalie istorică nu are o însemnătate prea mare pentru percepția de care vorbim. Pentru conștiința europeană noi rămînem un fel de caz-limită, ceea ce nu exclude, de fel, să înțelegem, o atenție afectuoasă, uneori lubitoare, pînă la pasivitate.

Se știe că anul trecut Ungaria, Cehoslovacia și Polonia au semnat o declarație comună care constituia baza unui fel

de tratat de alianță ad perpetuum, ori-cum făcut să dăinuie. Evident că trebuie să ne abținem de la orice fel de construcție de tip paranoic care să ne împingă către concluzia că această înțelegere se face împotriva României. Dar, din punct de vedere geopolitic, trebuie să recunoaștem că blocul non-format se înfălășează ca un fel de obstacol în plus, obiectiv, în calea apropierii noastre de Europa. Singularizată prin istorie, devenim acum despărțită și prin Geografie.

Dar, vor zice atunci izolaționistii noștri, ce însemnătate are asta? Rămînem între noi și nu ne va fi mai rău, ba dimpotrivă, scăpăm și de străini. Ducă-se pe pustii!

Dacă o asemenea poziție ar fi numai stupidă și tot ar fi grav, ea însă e de-a dreptul primejdioasă. Ar fi fost așa și pe vremuri, dar azi, în era comunicațiilor, a schimburilor și a fluidității, pericolul e maxim. Geografia fizică admite existența insulelor, geografia politică, nu. Albanizarea, dar nici Albania nu mai e ce era acum un an, doi, nu este o soluție recomandabilă.

Să fie izolaționistul român o specie eblar așa de săracă cu duhul încît să nu înțeleagă ceva atît de simplu? Explicația prin „prostie” nu a convins, niciodată, pe nimeni. Cei care lucrează în taină și pe față la izolarea României o fac în speranța, nu tocmai departă, că își vor păstra privilegiile pe care le conferă rolul de apărători ai unei fortărețe ai cărei paznici au fost timp de decenii. Inventînd dușmani puternici, interni și externi, ei crează și nevoia unei apărări pe măsura primejdiei. Și, mai mult decât atît, inventînd ceea ce nu există, creează non-existentul, adică o centură de siguranță în jurul unei României din ce în ce mai singulară, eficientă de tensiuni interne, ca cele maghiaro-române din Transilvania. Dacă vor continua, dacă vor fi lăsați să continue, România va semăna din ce în ce mai mult cu imaginea pe care ei vor să o dea despre ea. Dacă vor fi lăsați să-și teasă urzeala lor, cînd subită, cînd grosolană, vom avea în eurind, de la Nistru pînă la Tisa, o altă Iugoslavia.

În conferințele internaționale apar diplomații români care sînt deseori judecați după nivelul lor intelectual, după modul cum vorbesc limbile străine etc. Impresia este, deseori, favorabilă. Dar nu acesta este criteriul determinant. Politica externă a unei țări se face mai puțin în sălile de tratative și la cocktailuri, și mai ales în însuși interiorul țării pe care o reprezintă diplomații. O țară care este guvernată prin lovituri de stat permanente și provocări nu este o țară care să inspire încredere europenilor, oricît de luminate ar fi declarațiile conducătorilor ei.

Tragedia este că românii sînt prea puțin conștienți, azi, de pericolul care îi pîndeste, de panta fatală pe care sînt silii să o ia pe urma acestor întunecați, dar îndemnați minunitori ai opiniei publice. Aceasta revine la a spune că de covîșitoare este răspunderea pe care și-o lasă cei care se angajează pe drumul promovării unei democrații de tip european

în România, de cîtă îndeminare în persuasiune vor avea ei nevoie pentru a se împotrivi celor care exploatează mai mult emoțiile decît rațiunea populației românești. Dacă privim istoria noastră ne dăm însă seama că sansele democrațiilor sînt, de fapt, foarte mari: pentru că ori de cîte ori românii au avut de ales între arhaism și modernism, cel din urmă a avut preferința lor finală. Așa s-a întimplat după 1818, cînd a început să se edifice România modernă, așa în 1866, cînd am adus pe prințul Carol. Către răsărit și totalitarism, nu am privit decît silbiți, silbiți sub legea otomană sau prin tragica aventură bolșevică, din care ne străduim să leșim acum. Este un impendabil al istoriei, poate că nu stîrnă decît de un fir în ce parte se va apleca balanța; analogiile istorice ne îndeamnă la optimism dar nu trebuie să ne încredințăm lor, orbeste.

Unde își pot căuta românii prietenii, dacă nu în rîndul democrațiilor occidentale? Dar cum vor obține ei sprijinul acestora fără să ofere o garanție pe măsură? Să nădărdim că din dezbaterile prezente, alii de dramatică, pentru că se joacă prin ea soarta unui popor, se va naște o clasă politică onestă, de natură să inspire încredere nu numai alegătorilor, dar și celor care, cu acestă bună credință caracteristică lumii occidentale, nu vor accepta să acorde creditul lor decît unui popor ce împărtășește cu ea, măforitar, valori comune.

Octombrie 1991

DANIEL VIGHI

INCITARE LA TOLERANȚĂ

În urmă cu cîteva zile, în cadrul unei discuții radiodifuzate despre sănătate și boală în spirit, am convenit, împreună cu preopinienții acelei mese rotunde organizate de către P.N.T.C.D.-Timiș, că o formă a îmbolnăvirii sufletești a națiunii noastre a constituit-o agresivitatea patologică a limbajului. A unui anume limbaj. Poate că pentru multă vreme asemenea lucruri par lipsite de importanță. Le vom răspunde că toată violența mineriadelor și a confruntărilor de la Tirgu-Mureș s-a născut din cuvînt. Din violența limbajului. Abia apoi a urmat coalață, concretă, care s-a lăsat cu morți și răniți. De aceea nu este indiferent cum folosesc politicienii noștri retorica politică. Aș vrea să-l întreb pe ex-premierul Roman și pun și altora aceeași întrebare: **consideră că merită să facă propagandă cultivînd violența demagogică împotriva minorităților etnice?** „Rentabilitatea” unor asemenea strategii este nulă pentru simplul motiv că, ajuns așa la putere, îți strici toată imaginea exterioară. Violența propagandistică de anul trecut ne-a costat pe plan extern enorm.

Rezultatul unei asemenea tactici cinice se poate observa astăzi în relațiile noastre externe, pe de o parte, și în apatia și lipsa de interes pentru orice a societății civile românești, pe de altă parte. Dacă președintele Bulgariei a refuzat să-l înfîlășească pe Ion Iliescu, explicația este una singură, și anume dorința țării vecine de a se desprinde de noi și a se alătura celorlalte țări foste care au o imagine externă pozitivă și net anticomunistă.

Așadar, Bulgaria vrea să se alăture Poloniei, Cehoslovaciei și Ungariei, în timp ce noi continuăm să rămînem antrenanți în violențe și lipsă de toleranță.

Să, în sfîrșit, mai există în România și o altă coerență politică, și anume aceea promovată de Timișoara, începînd cu Proclamația și cu tot ce s-a întimplat aici de la Revoluție încoace. Am reușit să impunem în această zonă un spirit tolerant, civilizată și cu adevărat european. S-a încercat să se spună că am vrea să ne desprindem de țară, ca și cum țara ar fi fost toată strîns unită în jurul intoleranței primitive gen „România Mare”. O vreme, minciuna a reușit. Astăzi tot mai multă lume pricepe ce am dorit și pentru ce am făcut mitinguri. Roadele toleranței înțelepte ale unei politici cu adevărat democratice se dovedesc cu adevărat utile pentru oraș. Am avut, printre altele, contacte, săptămîna trecută, o întîlnire la sediul Partidului Alianței Civice cu o delegație de simpatizanți activi ai orașului Timișoara, veniți din Italia. Delegația, prezintă de mai multe ori în Timiș, a fost condusă de profesorul Giovanni Rosti, medic la Clinica de Oncologie a Spitalului din Ravenna. Profesorul, un specialist tînar cu o frumoasă cultură umanistă, a fost însoțit de avocatul Alfonso de Leo, doctor în politologie, director al Secursalei de Asigurări „Lloyd” din Ravenna, consilier politic al Partidului Republican din Italia și descendent al unuia dintre prestigioasele familii aristocratice ale străvechii peninsule.

Discuțiile cu oaspeții noștri au fost susținute de suportul imaginii pozitive a orașului, care ne dă speranțe, și nouă și conlocutorilor noștri. Relațiile Timișoare, cu Occidentul stau sub auspicii favorabile. Investitorii se pare că sînt mult mai interesați de această zonă a țării din cauza toleranței și a stabilității de care am dat dovadă în toată perioada post-revoluționară. Singura intoleranță a Timișoarei a fost credința că toleranța interetnică este posibilă, și asta în ciuda faptului că am fost acuzați că sîntem trădători de țară și huligani, ca și cînd semenii noștri — românii și ungurii — care s-au încăierat la Tirgu-Mureș sînt patrioți de talia lui Avram Iancu sau Kossuth Lajos. I-aș întreba pe toți cei care și-au făcut profesie din dragostea de țară, cine își jubeste țara mai mult, cei care în numele țării își omoară semenii cu parul sau cei care consideră că toleranța, dialogul, atitudinea cinstită și sinceră sînt singurele lucruri bune pentru țara aceasta a noastră, a tuturor. Ar trebui ca parlamentarii să aibă scrise pe cupola Parlamentului adevărurile de care nu țin seama. Unul dintre aceste adevăruri ne învață faptul că violența naște violență iar extremismul — extremism. În fond, un tînar ucis în Iugoslavia nu mai este nici sîrb și nici croat. El nu mai este! Adevărul cumpănit al constatării de mai înainte ar trebui să ne învețe că viața semenului nostru nu are naționalitate și nici culoare politică. În numele acestor vieți risipite vom fi mîerou intoleranți în credința noastră, a „huliganilor” din vestul românesc, că toleranța și înțelegerea sînt singurele drumuri spre lumea de mîine.

DAN PAVEL DE LA LIRICA POLITICĂ LA GEOPOLITICĂ

Sesiunea germano-română de la București (23-24 octombrie, hotel Intercontinental), cum a fost denumită, a fost o întâlnire organizată de Fundația Hanns Seidel cu liderii unor dintr-un grup de opoziție (P.A.C., P.N.T., C.D., U.D.M.R.), cu specialiști, universitari și ziariști. Fundația Hanns Seidel aparține partidului Uniunea Creștin-Democrată, echivalentul pentru Bavaria a ceea ce reprezintă creștin-democrații pentru restul Germaniei. De fapt, împreună cu creștin-democrații, creștin-socialii alcătuiesc coaliția guvernamentală, situându-se (în mod democratic) la dreapta ei.

Fundația Hanns Seidel are o bogată experiență internațională, fiind angajată, în 59 de țări, în dialogul cu partide politice democratice, în organizarea de simpozioane și proiecte (pe teme din cele mai diverse și mai importante, cum ar fi pluralismul politic, lupta împotriva drogurilor, problemele drepturilor omului, controlul înarmării etc.). Premisele geopolitice de la care purtătorii de cuvânt ai părții germane au pornit sunt corecte: în condițiile destrămării Pactului de la Varșovia, a apărut pericolul unui vacuum de siguranță politică, în special în Sud-Estul Europei. Fostele țări comuniste nu pot fi integrate deocamdată în N.A.T.O., atâta vreme cât mai sunt menținute sistemele instituționale discreditate (armată, poliția secretă). Este nevoie ca guvernele democratice constituite din aceste țări să stea „deasupra armatelor”, ca ofițerii să fie trimiși în Occident ca să învețe de acolo climatul democratic, și ar mai fi nevoie de o avalanșă de transformări ale structurilor noastre instituționale, iar abia peste vreo zece ani Occidentul va fi dispus să negocieze. Pe de altă parte, există interesul ca România să nu fie chiar marginalizată, iar Germa-

nia este dispusă să ajute la reconstrucția structurilor democratice și la construirea unei autentice economii de piață. Toate acestea sînt bune și frumoase, numai că ele ar trebui spuse de către poliștii germani și occidentali, într-un mod chiar mai răspicat, reprezentanților actualelor structuri ale puterii din România, iar nu opoziției, care se zbate, cu mijloace încă precare, să afirme în viața politică autohtonă similare idei, lozinci și concepte politice. Este simplu să atenționezi cu degetul. Mai greu este să faci în direcția cea bună.

Și cum se întâmplă uneori la întîlnirile bilaterale, cînd cele două părți devin oglinzi, au fost dezorientări și în partea autohtonă, care și-au găsit expresia în cererea adresată oaspeților de a ne ajuta și pe noi să avem „planul nostru Marshall”, ca și „al nostru Nürnberg”. Nu poate fi luată în serios o asemenea cerere pentru că Nürnbergul trebuie să ni-l facem prin noi înșine, și pentru că nu-l putem solicita celor aflați la sfîrșitul războiului într-o situație similară nouă acum. Iar atît planul, cît și procesul le-au fost impuse lor din afară. Să sperăm că nici germanii nu-și vor lua în serios complexul de superioritate și nici astfel de apeluri și ne vor ajuta în chip economic. De altfel, „moderatorul” discuției a denumit asemenea idei „lirică politică”.

Cînd retorica era studiată cu seriozitate, adică în antichitate, se știa cît de important era contextul discursiv în care se rostiau cuvintele și se formulau ideile. Contextul unor opinii sociale și politice, chiar exprimate în cadrul informal al unui seminar, este cel geopolitic. Mai precis, contextul geopolitic al Europei centrale și sud-est europene. Toți participanții la discuție au subliniat nenorocirea pe care o reprezintă pentru România emigrarea etni-

cilor germani. Despre exodul lor permanent se va scrie de altfel și într-unul din numerele viitoare ale revistei 22, a cărei temă va fi (din nou) situația minorităților. De acord cu faptul că, în contextul aplicării dezastruoase a legii fondului funciar, etnicii germani au fost nedreptățiți o dată în plus. Dar de la preocuparea pentru protejarea minorităților, de la ideea de a inversa (dacă se mai poate) sensul exodului sașilor și svabilor, și pînă la ipoteza autonomiei teritoriilor locuite de etnicii germani, diferența este ca de la cer la pămînt. Sigur că reprezentanții etnicilor germani a pus problema „localității” acestor autonomii față de guvernul central. Sigur că există și altfel de autonomii decît cele staliniste, numai că oriunde se vorbește în lumea aceasta de autonomie apar și conflicte. A vorbi acum despre aceste probleme, în condițiile deja afirmatei pretenții la autonomie ale unor segmente înguste ale minorităților serbi, ale intensifică-

rîi propagandei naționaliste a „Veștel românești” și a presei extremiste, ca și a războiului civil din Iugoslavia, înseamnă să torni gaz peste foc.

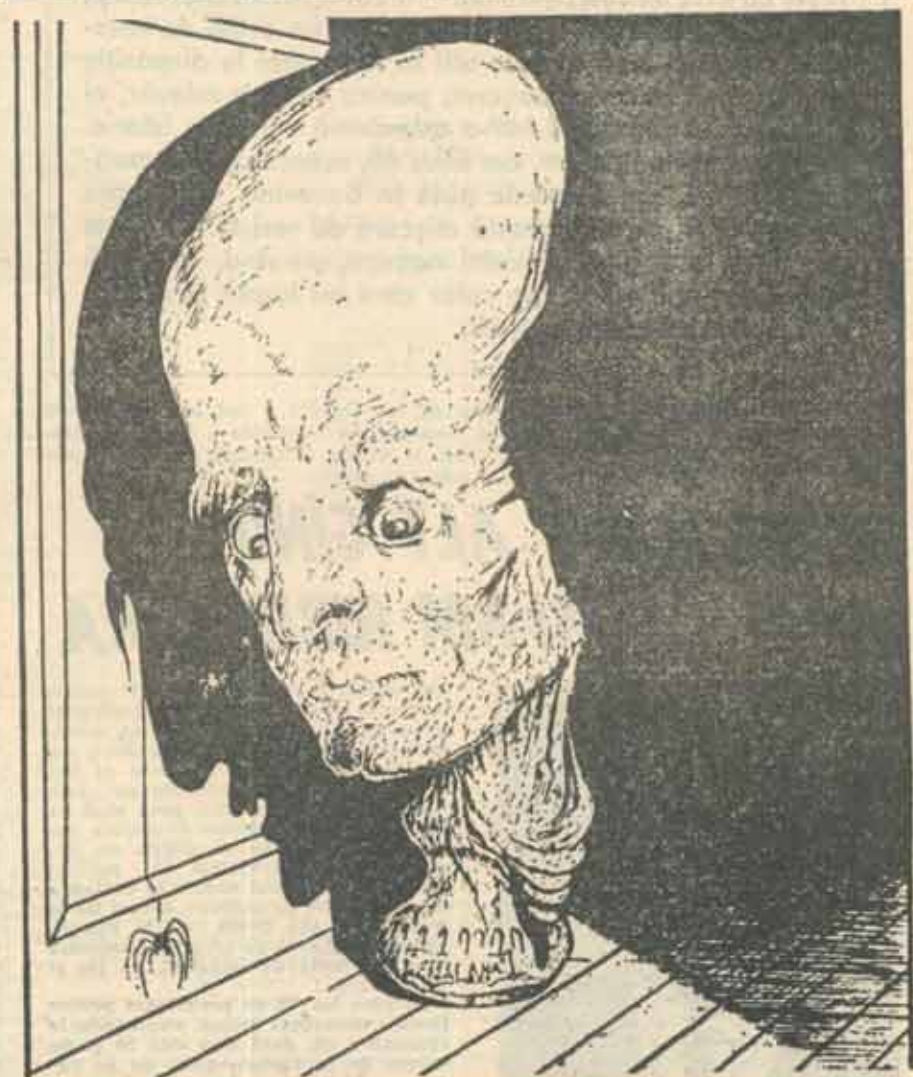
În afară de presupuneri alt context discursiv, problemele de mai sus trebuie într-adevăr discutate, pe față, însă într-un cadru adecvat. Iar cadrul adecvat îl reprezintă cel legal, constituțional, precum și cadrul democratic parlamentar autentic, rezultat în urma unor alegeri cu adevărat libere, ceea ce ar duce la reconsiderarea unui număr important din legile deja votate în actualul parlament. Iar condiționarea integrării europene a României trebuie făcută în ordinea argumentelor statutului de drept și ale depășirii stadiului de dezastru economic actual. Altminteri, din lirică politică ele devin discuții geopolitice, în care nimeni nu știe de unde s-a pornit, dar toți văd unde s-a ajuns. În rest, să auzim numai de bine.

GÁLFALVI ZSOLT FĂRĂ ILUZII

Ca domniile, falsificările, minciunile, toate aberațiile care s-au prăvălit în ultima săptămînă asupra naționalității maghiare din România, ar putea fi melodice dezmințite cu un șir întreg de argumente, fapte, analize, cit și prin luminarea semnificațiilor. Se poate presupune chiar și că toate cele care s-au făcut auzite de la tribuna parlamentului — văzute la televizor, așternute pe hîrtie în unele organe de presă — nu se bucură de audiență și credibilitate în partea mai realistă a opiniei publice românești, deprinsă de-acum cu valul de dezinformări, de explicații rău-voitoare, dar și cu noii de ceață, opinia publică ce a devenit imună la astfel de acțiuni. Toate acestea nu reprezintă decît un aspect al problematicei cu care se confruntă societatea românească actuală. Oricît de amenințătoare ar fi noia acumulare a așfîrării naționaliste băstioase, orice consecințe ar putea induce nesocotita folosință a tensiunilor interetnice, se cuvine să observăm: gravitatea situației este determinată de natura mociștii politice care exalță din nou mișmele otrăvitoare ale așfîrării sovîn-naționaliste. Trebuie să avem în vedere, deci, cauzele — motivele — pentru care, la intervale oarecum regulate, societatea românească se află în suferință din pricina unor astfel de stări febrile, pustitoare, care împietesc grav nu numai asupra relațiilor interetnice, ci grevează și întreaga atmosferă politico-socială.

Fără îndoială, criza ce cuprinde toate sectoarele vieții sociale și, nu în ultimul rînd, blocurile din economie constituie explicații la îndemînă. Tot astfel, se cunoaște că în toate țările foarte socialiste pot fi constatate asemenea fenomene, chiar dacă ele apar sub forme diferite și nu cu aceeași acuitate. Se cuvine să fim atenți și la interdependența și influențele reciproce ale situațiilor ce decurg din rădăcini istorice, dar și din faza actuală, de tranziție. Contradicțiile

manipulate, escamotate, deturnate decenii de-a rîndul de dictaturile totalitare explodează astăzi cu o forță crescută și cu „ajutorul” inerent al dificultăților tranziției; se răstoarnă, oferindu-i-se sens opus, euforia — de înțeles — a anului 1989, se spulberă iluziile vremii — deșarte, unele, încă de atunci. Sînt corelații care nu pot sluji decît ca explicații posibile și nu pot nicidecum descifra rețeaua de îte încurcate a semnelor de criză din România. E obligatoriu să tragem unele învățăminte din noianul de evenimente ale ultimelor zile, conturate deja în ultima perioadă și care, acum, se reliefează cu o sporită pregnanță. În România se poartă o luptă deșăntată pentru Putere, nu numai între opoziție și deținătorii ei vremelnici, dar și în sinul formațiunii politice majoritare, care a declarat principiile democrației și ale pluralismului, aplicîndu-le, formal, ce-i drept, în multe domenii; dar exercitarea Puterii și modalitățile luptei politice sînt, fără nici o deosebire, pătrunse de elementele caracteristice totalitarismului. Una din cauzele acestei situații este tocmai faptul că actuala clasă conducătoare în România, această clasă politică foarte eterogenă în componență, nu a știut ori n-a dorit să se departajeze de factorii esențiali ai totalitarismului tip Ceaușescu, de naționalismul de tip agresiv. Cel care a urmărit cu atenție evenimentele politice ale ultimelor zile, o mare parte din discursurile rostite în parlament, precum și Raportul care a reprezentat și „virful de sarcină” a putut constata cu stupeoare că argumentele și frazeologia „epocii de arg” au supraviețuit, că modul ei de gîndire, optica i se aplică, se afirmă în continuare. În genere, nu te poți rupe și nu-l poți accepta, concomitent, totalitarismul, nu poți aproba, ba mai mult, aprecia ca demnă de a fi continuată, amplificată, lucrarea „epocii” îndreptată spre o asimilare forțată a minorității, frustrarea ei de drepturi, sub

lozincă omogenizării. Trebuie să se înțeleagă, în cele din urmă, că democrația, pluralismul, statul de drept sînt incompatibile cu ideea și practica statului etnocratic care vizează eradicarea alterității, omogenizarea, lichidarea oricăror deosebiri. Un stat democratic în care situația a milioane de cetățeni depinde de renunțarea la dreptul de a fi diferiți, la drepturile lor fundamentale umane și colective — un asemenea stat nu există și nici nu poate exista. Această contradicție nu poate fi soluționată nici prin declarații răsunătoare, nici prin interpretarea unilaterală a unor drepturi istorice și, cu atît mai puțin, prin preterizarea unor mituri și prejudecăți xenofobe. Încercarea de a crea un „consens” între Puterea etnocratică și democrație nu pune în pericol doar drepturile și existența minorităților, ea amenință însăși democrația, pluralismul, ființa statului de drept. Intoleranța față de alteritate și diversitate nu se poate „raționaliza” după criteriile de proporționalitate a minorității. Ar trebui să fim orbi, ca să nu observăm: forțele naționalismului extremist nu neagă doar orice formă de alteritate și diferențe, ele provoacă disensiuni nu doar între diferitele etnii, ci și între diferitele clase sociale, propagînd ura și violența, fiind incapabile de dialog în orice formă, de o punere în acord a intereselor. Acest drum duce nu spre democrație, ci spre o dictatură totalitară, mascată sub frazeologie naționalistă. Alianța dintre totalitarism și naționalismul agresiv își propune să deturneze de-

venirea societății românești pe o trajectorie sinică în care pînă și afirmarea consecventă — nu doar declarativă — a principiilor statului de drept poate fi taxată ca o manifestare din capul locului antinațională. În lupta deșăntată pentru Putere, ea, această alianță încearcă să izoleze, să marginalizeze, să ostracizeze, să amenințe pe toți cei care își doresc crearea unei Români moderne democratice, a unei țări participante activ la cooperarea pan-europeană.

Minoritatea maghiară din România, Uniunea care o reprezintă și-l apără interesele se cuvine să analizeze toate acele premise interne și internaționale, în prezența cărora poate lucra în continuare pentru păstrarea ființei sale etnice, demnității sale umane și naționale, pentru societatea democratică română. Se cuvine să se dumirească: cum va fi în stare — într-un mediu în care încearcă din cînd în cînd sancționarea tensiunilor politice, contradicțiilor și luptei pentru putere prin mijlocirea unor grupușcule transportate cu trenul sau autobuzul, înarmate cu stîngii, rîngi și topoare — să afirme și să izeze de regulile și experiența confruntării politice democratice. Nu este permis să se răspundă cu extremism la manifestări extreme, cu naționalism, cu eroici de interpretare la gînduri — idei negîndite.

Intrucît aici ne e locul, aici trebuie să viețuim!

(Apărut în A Hét nr. 43/1991)

Traducere : T. SUGAR

REZISTENȚA ARMATĂ ANTICOMUNISTĂ

În numărul 25 din 28 iunie a.c. al revistei noastre, am deschis dosarul rezistenței anticomuniste în munți. Una dintre primele reacții la această inițiativă a fost scrisoarea unui „grup de istorici” — ale căror nume nu le-am aflat — în care, pe un ton iritat, ni se atrăgea atenția că fenomenul nu este semnificativ. Noi nu am intenționat atunci (și nici acum, cind reluăm subiectul) să interpretăm, ci doar să prezentăm mărturiile celor care (din ce în ce mai puțini în viață) au luptat în munți, cu arma în mână, ani de zile, împotriva comunismului. Fi-rește că este treaba istoricilor — a căror identitate, totuși, vrem s-o cunoaștem — de a interpreta un astfel de fenomen. Socotim însă că este util să le punem la dispoziție cât mai mult material concret, pentru că, într-adevăr, ei să se poată pronunța într-o adevărată carte de istorie. Din cercetările noastre, am aflat că, practic, în toți munții României, din Semenic pînă în Bucovina (și munții Dobrogei) a existat această mișcare de rezistență. Vom prezenta, în paginile revistei noastre, pe rînd, mărturiile ale supraviețuitorilor, ale celor care au luptat în munți, și ale celor care i-au sprijinit.

Grupul de partizani din Făgăraș condus de Ion Gavrilă a fost una dintre cele mai puternice organizații de rezistență. Reproducem mărturiile a doi dintre luptătorii grupării Gavrilă — Ion Ilieiu, rănit în munte, și Olimpiu Borșea, făcînd parte dintr-o rețea de sprijin.

N-AM AVUT ALT GÎND DECÎT CĂ MI-AM IUBIT ȚARA

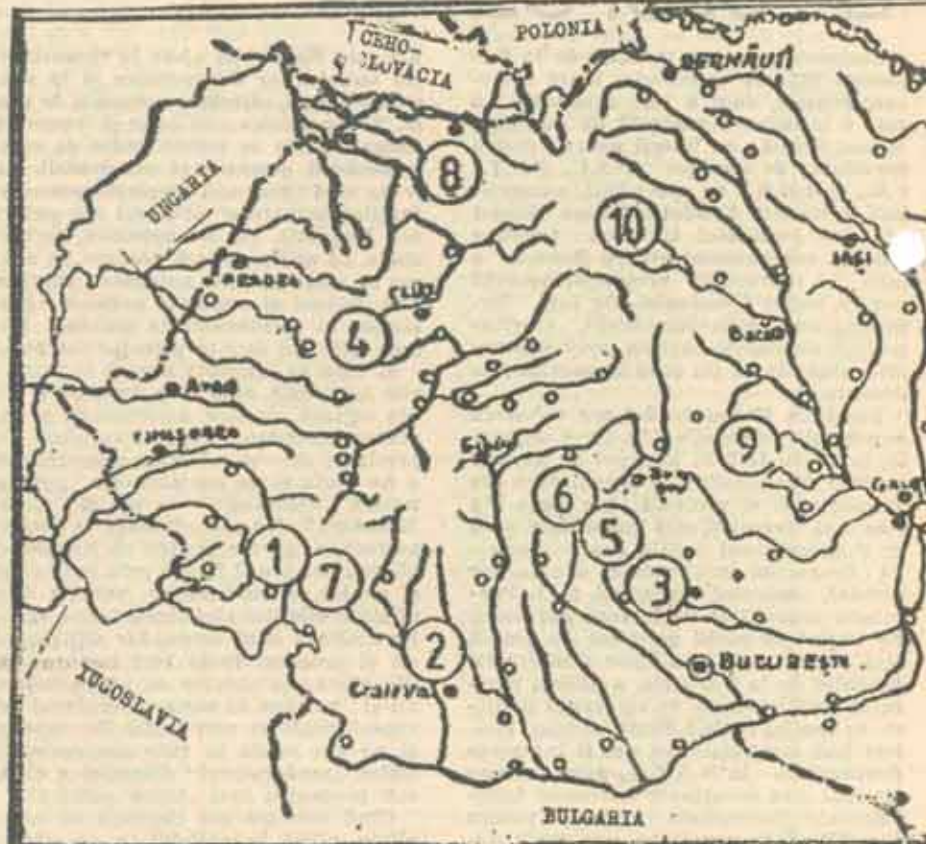
ION ILIEIU: „Am stat ani de zile împreună cu Gavrilă, din '48, pînă în '51, cînd am căzut. Sînt din Sîmbăta de Sus, Făgăraș. Încă din liceu am știut ce înseamnă comunismul și nu am crezut nici o clipă că doctrina comunistă va face lumea fericită. În '48 eram elev în clasa a VII-a de liceu, aveam 18 ani — începuseră presiunile să mă înscriu în organizațiile comuniste de tineret. Am început să fiu urmărit. Pe atunci, se făceau arestări peste tot. Și pe mine m-au căutat acasă să mă aresteze, dar am fugit și m-am ascuns. Am luat legătura cu Sofonea Remus și, în ascuns, am început să ne întâlnim: vorbeam despre ceea ce se întîmpla. Eram convinși că o să ne eliberăm, pentru noi comunismul nu avea viitor. Am stat ascuns vreo doi ani. În '50, cînd a început războiul din Coreea, toți am fost convinși că trebuie să ne organizăm și să luptăm împotriva comunistilor. Am luat legătura cu Ion Gavrilă, Chiujdea, Novac Ion, Sovălată, Hașu Gheorghe, Sofonea — ei deja erau în munte. În toamna lui '50 am urcat și eu în munte. Noi, toți făgărășeni, făceam parte din același grup, însă, regiunea fiind destul de întinsă, nu puteam circula dintr-o parte în alta, și-atunci s-au format grupuri de rezistență în fiecare parte a județului: în partea Făgărașului eram noi, la Rîușor, grupul Pica, Mogoș, Mazilu; în Beni, Marcel Cornea și învățătorul Fridon aveau grupul Valtanilor. (...) Odată, fiind foarte sus pe munte, am auzit voci. Erau vreo 30 de militari, iar noi eram 5. Nu i-am văzut decît atunci cînd au apărut sus. Am avut un schimb de focuri cu ei, au luat poziție, s-au culeat la pămînt, noi la fel, și-am început să tragem. N-am

fost urmăriți și ne-am retras. N-aveam interesul să le ținem piept atunci cînd erau mulți, pentru că ei asta urmăreau, să ne lichideze. Chiar dacă noi omoram 10-15 sau 30 dintre ei, noi n-aveam cum să-i lichidăm pe toți. Gîndul era să rezistăm, pînă cînd va începe efectiv războiul împotriva comunistilor. Pentru că altfel, ne dădeam seama că sîntem de puțini: erau perioade cînd băgau în regiunea noastră 20.000 de militari numai de la Făgăraș și alți 20.000 de la Pitești, care se întîlneau pe creastă. Controlau fiecare bucată de pămînt, de jos și pînă sus. (...)

În vara lui '52 ne pregăteam pentru iarnă: stringeam brînză, explicîndu-le ciobanilor că, dacă dau alte 20 g. de brînză de la fiecare oale, nu se cunoaște. Dădeam un bon ciobanilor, ca nici ei să nu poată face escrocherii, nu voiam să le facem rău oamenilor de jos. Deci, treceam pe bon cantitatea de brînză pe care o luam și semnam „Rezistența Națională” sau „Vulturii Carpaților”, iar ciobanilor le spuneam să ducă bonurile jos, la Securitate, ea să nu poată lua ciobanii și să spună că-am luat noi.

Pentru că mai aveam nevoie de un-țură, slănină, medicamente, haine, bocanci, tot atunci ne-am gîndit să mergem la Cabana Bălea. Ne-am dus vreo 6-7 înși, ne-am postat într-un loc de unde aveam cîmp deschis și la vale, și la deal. Am reținut excursioniștii, asigurîndu-i că nu li se întîmplă nimic. Am înconjurat cabana, cred că erau și milițieni înăuntru, pentru că au deschis focul. Am reușit să intrăm în cabană, am luat alimentele, le-am pus pe niște măgari și am plecat. Și aici am lăsat bonuri cu tot ce am luat. Atunci le-a vorbit Gavrilă excursioniștilor, spunîndu-le că noi luptăm pentru dreptate și împotriva comunismului. După ce am plecat de la Bălea, au băgat armata peste tot, peste tot. Noi luasem o parte din provizii cu noi, dar cea mai mare parte o ascunsesem. Cînd ne-am dus să le luăm, venind dinspre Bălea spre Arpaș, a apărut o coloană de militari. Eram descoperiți și-a trebuit să ne luptăm cu ei. Am scîpat atunci, pentru că era noapte și-am reușit să ne strecurăm. La fel și pe Valea Cîrșoarei, unde iar am avut o luptă cu securiștii. (...)

În '54, eram cu Gavrilă, Novac, Sofonea și Pop Jan, venisem spre Sibiu, pe Valea Topologului, la o stîna. Novac și eu Pop Jan am rămas de pază spre nord, iar Gavrilă și eu Sofonea am intrat în stîna să ceară niște brînză. La un moment dat, am auzit că Novac și eu Pop Jan au deschis focul. Mi-au strigat: „Fii atenți că armata înconjoară stîna”. Trăgeau foarte serios, rafale de armă și de pistol. Am început să trag și eu ca să acopăr leșirea

1. Grupările lui Spiru Blănaru, Ionescu și Tănase
2. Grupul matorului Dimitriu
3. Lupta singuratică a lui Traian Marinăscu
4. Grupul lui Dabița și Diamandi
5. Grupurile generalului Arsenescu și fraților Araduțoiu
6. Grupul lui Ion Gavrilă
7. Grupul din munții Mehoeș
8. Lupta de partizani din M. Mehoeș
9. Lupta de partizani din m. Mehoeș
10. Lupta de partizani din m. Mehoeș

Hartă preluată din lucrarea lui Traian Golea, Rezistența armată împotriva com. în anul 1988.

lui Gavrilă și a lui Sofonea. Sofonea a leșit cu un coșoc pe el, Gavrilă cu o patură. Soldații i-au somat, dar ei au deschis focul. Un soldat a fost împușcat mortal și mai mulți au fost răniți. Am reușit să leșin din încercuire și-am luat-o de la sud spre nord, peste virful muntelui, să ajungem la Făgăraș. A fost o noapte îngrozitoare, nu era lună, eram aproape de Neșeu, într-un loc prăgăstos. Un timp a mers Gavrilă în față, pe urmă eu. Înaintam mai mult pe nimerite. Era în jur de 23 august, băgaseră armata și dinspre Pitești, și dinspre Făgăraș, Mergind, am dat de o tabără a lor, dormeau. I-am ocnli și-am mers la vale ca să leșin dintre ei. (...) Peste tot era plin de armată. Posturi de pîndă tot la 200 de metri unul de altul. Am reușit, ocolindu-l, să coborîm pînă într-un desis. Cum mergeam răsăriți, deodată s-a deschis focul în fața noastră. Am încercat să leșin din încercuire, dar ei erau peste tot cîte 20-30, iar noi eram numai 4. Ne-am răsărit în desis, eu cu Remus Sofonea ne-am așezat pe burta ca să ținem piept și... care murea — murea. Nu știu ce s-a întîmplat cu ceilalți. Cînd s-a strîns cercul, am deschis focul și-am tras, și-am tras, și-am tras. (...) La un moment dat, am sărit în sus și-am strigat: „Remus, vino după mine”. Am vrut să traversez o muche. Un securist era deasupra mea, un pie în spate și într-o parte. A tras și m-a împușcat. Am căzut mortal. Cartușul a intrat pe sub mîna dreaptă, m-a luat în diagonală, mi-a perforat plămînu în partea de jos, mi-a scelionat ficatul, cam 1,5 cm., mi-a perforat coloana și a leșit prin stînga unde a făcut ruptură mare. Am căzut în cap, arma mi-a plecat din mîna. Am crezut că-am murit. Dar mi-am revenit. Am dat să scot pistolul din partea stîngă, să trag în ei și, pe urmă, să mă impuse. Mîna mi s-a umplut de sînge și-atunci mi-am dat seama că sînt împușcat rîu. Am reușit să scot pistolul, să-l încarc, dar n-am mai avut putere să trag. Pistolul mi-a alunecat într-o parte și am leșinat. (...) Cînd m-am trezit, un ofițer era călare pe mine și mă lovea cu pumnii în față. Au venit și alții care m-au lovit cu cizmele în spate. M-au întrebat cum mă cheamă: n-am vrut să le spun, mă gîndeam că dacă eu am căzut și securiștii se strînseseră pe mine, pot să-i ajut pe ceilalți să scape. Au aruncat eu apă pe mine, m-au bandajat peste piept, dar nu mai știam prea bine ce se întîmpla cu mine. M-au lăsat în paza unuia și au plecat după ceilalți. Spre seară s-au întors. M-au apucat de bocanci și m-au tirat pe coastă vreo 40 de m. Am crezut că înnebunesc. Tîrișul ăsta mi-a provocat niște dureri că nici nu leșinam, nici nu eram cum trebuie. Am crezut că nu se mai termină. (...) Am fost dus la Sibiu și acolo m-au

operat. După operație mi-a fost foarte rău. Vreo trei zile nu vedeam decît muni răsturnîndu-se și brazi cu rădăcinile în sus. Am aflat ulterior că, în timpul operației, fiind tăiat de sus și pînă jos, eu mîruntalele seose, mi-au făcut fotografii pe care le-au arătat prin sate ca să se creadă că sînt morți. Chiar din primele zile după operație, cînd mi sînteam foarte rău, a început ancheta. (...)

Am e nu m-a frios, mi-am acelu e Am f nica pe sov pini pînă în celui după tr de la A

Fibrulare conform cererii nr. a. de intru care, în reg. la nr. 69 din 27 Octombrie 1954, în vînt, în reg. la nr. 69 din 27 Octombrie a.c., i-au eliberat preșentul, spre a-i deplina necesitate.

Găsitorul acestei scrisori este Bogdana Ruiuș, care a găsit din tot sufletul să adreseze de mai jos sentimentele frumôuse și că în țara aceasta sunt copii au fost răpiți de copii celor întorși nimic de ei.

Nu vei pune adresa pentru a nu avea...

Adresa: D-lui Gheorghe Comuna Ruiuș, Pitești

Bogdana Ruiuș

Mesaj aruncat din trenul spre Aiud, în 1957, de către unul dintre membrii unei rețele de sprijin a partizanilor, condamnat pentru crimă de uneltire împotriva arindului socialist

COMUNISTĂ

Reteaua de sprijin VIȘTEA

OLIMPIU BORZEA: „În 1952 am auzit că la Cabana Băleș au fost partizanii. Că Ion Gavrilă a vorbit excursioniștilor, spunându-le că el, partizanii, luptă împotriva comunismului. Zvonul s-a răspândit cu repeziune în toată regiunea. Țăranii, care erau chinuți de cote, au început să nu se mai simtă singuri. La puțin timp după aceea, cumnatul meu m-a anunțat că la el au venit partizanii. Remus Sofonea și cu Ion Ilioiu, ca să-l ajutăm. În aceeași seară ne-am întâlnit. Am hotărât să stabilim un sistem de comunicare prin bilete puse în cutii metalice, în diferite puncte, fie pe drumul Viștei de Sus, fie pe drumul Drăgușului, fie la Viștoara sau chiar pe șoseaua națională, între Viștea de Sus și Olteț. Prin acest sistem de comunicare, urma să le dau informații despre mișcările trupelor de securitate și de miliție. Pentru aprovizionare, aveam alt sistem: duseam proviziile de la Viștoara, și ei coborau și le lusa de acolo. Am vorbit și cu ceilalți prieteni ai mei, Remus Budaș, dr. Lucian Stanciu, Gh. Borzea, vărul meu, Vasile Cirje, învățătorul Geamănuș, părintele Dascălu și alții. Toți au fost de acord să formăm o rețea de sprijin pentru cei din munți. (...)”

În toamna lui '54, Remus Sofonea a venit singur la întâlnire. Mi-a spus că în luptele de pe Valea Topologului, Ion Ilioiu a căzut. M-a rugat să mă interesez dacă nu cumva mai trăiește. La puțin timp după aceea, a venit Grovu, care mi-a spus că a văzut poza cu cadavrul lui Ilioiu. Totuși, nu eram convins, dar am decis să schimbăm toate punctele de întâlnire, toate locurile în care lăsam mesaje. Tot ce știuse Ilioiu a fost scos din uz. (...)”

Grovu și Burlacu și-au luat angajamentul ca, prin legatia americană sau cea britanică, să încerce să-l ducă pe cei din munți în străinătate. M-am mai întâlnit de câteva ori cu Grovu — grațiară lui '54-'55 — care mi-a spus că Burlacu a discutat la ambasadă, dar că Securitatea știe de noi.

În primăvara lui '55 se pregătea plecarea. Tot atunci, în martie '55, am fost arestat pentru prima dată, am fost dus la Securitatea din Brașov, o zi și-o noapte, unde am fost „întrebat” ce știu despre partizani. Am negat orice legătură, spunându-le însă că știu de existența lor. Mi s-a cerut să-i informez — printr-un sistem precizat de ei — în cazul în care el mai apar. Din acel moment am făcut joc dublu, cu atât mai mult cu cât mișcările de trupe în regiune erau din ce în ce mai mari. (...)”

La un moment dat, printr-o scrisoare, Grovu m-a chemat la Sibiu unde mi-a făcut cunoștință cu Costică Nicolescu, pe care mi l-a prezentat ca făcând parte din organizația de trecere a frontierei. Am avut o bună-nădejde și atunci, i-am spus lui Grovu de povestea cu Securitatea. L-am întrebat dacă nu cumva și lui i s-a întâmplat același lucru, iar întâlnirea noastră de la Sibiu nu este, de fapt, pusă la cale de Securitate. A negat vehement. (...)”

Într-un mesaj de la Grovu, acesta mă anunța că, în noaptea de joi, era în 1955, el și Burlacu vor trece granița. La scurt timp a venit la mine Costică Nicolescu; mi-a arătat o scrisoare de la Grovu, venită din Salonic. În mod conspirativ, Grovu anunța că e bine și că îl așteaptă și pe ceilalți. (...) Mă vedeam lunar cu Costică Nicolescu; mă tot întreba de ce ne apar cei din munți. (...)”

În iulie '55, Victor Sandru și Eleonora Sandru i-au găsit răniți, într-un lăc de grâu pe Sofonea Remus și Hașu Laurian. V. Sandru mi-a adus un bilet de la Sofonea — cerea ajutor, i-am adus la mine acasă, în camera pe care v-am arătat-o. Erau două patru acolo: unul spre curte, celălalt, în față. Sofonea era împuscat în picior, Glonțel îi trecuse prin rotula și nu fusese afară. L-am pansat, i-am făcut vitamina K, hemostatic, i-am dat calmante, înfățișare. Hașu Laurian stătea pe scaun, în fața patului, cu pistolul mitralieră pe masă și cu pistolul în per-pistol. Sofonea era cu pistolul pe pernă.

Între timp, Securitatea îmi cerea informații. L-am pus pe Sofonea să scrie o scrisoare prin care spunea că nu mai pot coborî, pentru că sînt mișcări de trupe, și am dus acea scrisoare securității care mă aștepta săptămîni în fața scării din Viștea, între 1 și 2 după-amiază.

Într-o zi, întorcîndu-mă acasă, am găsit tragedie: în partea dreaptă, jos, cu pistolul pe picior, Remus Sofonea, iar în stînga, într-o baltă de sînge, Hașu Laurian, cu pistolul în mînă. El mă mîșca puțin. Pe masă era un bilet: „Fraților, noi am murit. Am succedat că e mai bine pentru noi, pentru voi și pentru toți oamenii care au făcut atîtea sacrificii pentru noi”. Leu (Hașu L.) și Brăncoveanu (Sofonea) — așa își spuneau ei, iar lui Gavrilă — Mocu.

L-am îngrijit pe Hașu, care fusese deștat de grav rănit la cap. Devenise foarte rău. Nu am reușit să aflu de la el ce s-a întâmplat în acea zi. Pe Sofonea l-am îngropat la mine în curte, lângă zidul casei. (...)”

Se hotărîse plecarea din țară a lui Hașu Laurian și a lui Nelu Navac, prin intermediul aceluiași Costică Nicolescu. (...) Au plecat apoi, Chiujden, Hașu Gheorghe și Metea Victor, tot prin Costică Nicolescu. De fiecare dată primeam dovezi că ei au ajuns în lumea liberă. C. Nicolescu începuse să mă întrebe tot mai insistent de Gavrilă: „El de ce nu apare? Cei din străinătate n-au încredere în niște oa-

Cu unanimitate de vători făcînd aplicaj art. 121 pct. 1-2 ep, art. 6 al. 1 din Decr. 199/95o, comb. cu art. 1 lit. e și f din Decr. 199/195o și art. 1e3 ep condamnă la moarte prin împușcare pe inculpatul Borzea Olimpiu, pentru complicitate la crime de ucidere contra securității interne și externe și RPR și acte de teroare și constituire de bandă în scop terorist.

Aplicînd art. 14 lit. a din Decr. 163/95o pe inculpatul Borzea Olimpiu îl mai condamnă la 8 (opt) ani închisoare corecțională pentru delictul de deținere ilegală de arme militare.

Aplicînd art. 13 lit. a din Decr. 163/95o pe același inculpat îl mai condamnă la 5 (cinci) ani închisoare corecțională pentru delictul de deținere ilegală de arme.

Conferm art. 1e1 ep în ce privește pe inculpatul Borzea Olimpiu aceluiași urmează să execute pedeapsa cea mai grea, adică pedeapsa cu moartea prin împușcare.

Conferm art. 25 pct. 6 ep comb. cu art. 4 din Decr. 199/95o se confiscă în întregime averea personală a inculpatului, cu respectarea dispozițiilor prevăzute de art. 39 și 31 din c.f.

Conferm art. 463 cjm se compute dreptul preventiv de la 8 octombrie 1955 pentru Borzea Olimpiu.

Dată și citită în ședință publică, astăzi 2 august 1957, la Sibiu.

Nume: Arhiva Ministerului Apărării Naționale

2 ex. PL

pentru conformitate

meni care și-au parăsit șeful. Decr, ca să le câștigăm încrederea, trebuia să-l trimitem și pe Gavrilă”. I-am spus că nu știu nimic de Gavrilă, dar el insistă să-lau legătura cu el. (Prima dată în viața mea cînd l-am văzut pe Gavrilă, a fost în ianuarie 1960). (...)”

Începușem să am dovezi concrete că Securitatea știe că jocul meu dublu. C. Nicolescu mă pistona: „Chiar nu știu nimic, nimic de Gavrilă”. Și tot el mi-a spus într-o zi: „Trebuie să pleci și tu. Știi prea multe și e pericol să fii prins de Securitate”. (...)”

În gară la București m-a așteptat C. Nicolescu. M-a dus la el acasă unde a venit și ancheta de la Constanța — eu care urma să plec. El mi-a povestit cum se trece: se merge în mașină pînă la frontiera cu Bulgaria.

Bulgaria va fi traversată cu o mașină... grănicerii sînt cumpărați. În acea... am stat de vorbă, într-o cameră din casa lui C. Nicolescu, cu cumnatul meu, am stabilit să le trimt o scrisoare cu consemn.

Am plecat a doua zi cu un șofer, C. Nicolescu și ancheta de la Constanța. Într-o mașină înghesuțată. Pe drumul spre Giurgiu, dintr-o dată am fost imobilizat, iar șoferul mi-a pus un xiar pe față. Am fost mutat în altă mașină, mi s-a luat șoful, și în viteză mare, m-au dus în București la Securitate. La ancheta mi s-au pus bazele în... m-am auzit vorbind cu Grovu și în noaptea plecării, cu cumnatul meu. Am fost condamnat la moarte.

Am luptat în Semenice, în gruparea colonelului Uță

DINCA RADU: „În 1945, cînd au năvălit bestiile astea rusești, eram cu domiciliul în Timișoara. Aveam 27 de ani. Nu știam ce este politică, dar toată atmosfera din Timișoara era împotriva rușilor. În urma unei întruniri a Partidului Național Tărănesc, din

Piața Jozefini, am decis să mă înscriu în acest partid. Cînd a venit Maiestatea Sa Regele Mihai în Timișoara, pentru sfințirea Catedralei, am fost printre oamenii de ordine, partea P.N.T. Eram și comunistul acolo. Atunci am avut un prim incident cu el.

După ce a plecat Regele, a început campania electorală. Nu puteai să rămii indiferent la mascarada comunistă de pe străzile Timișoarei: cite 20-30, din cea mai nenorocită pleadă omenească, strigau: „Stalin — Stalin” sau „U.R.S.S. / Bastionul păcii e.” (...) În noiembrie '46, cînd au avut loc alegerile, am fost numit de P.N.T. delegat la secția de votare Genei, lângă Jimbolia. Cordonetele de armată nu mi-au dat voie să intru în sat. Am reușit să mă strecur, să ajung la secție și am încercat să combat propaganda comunistă care se făcea acolo (...). Vă este cunoscut rezultatul alegerilor din '46. Am început să fiu urmărit, ați eu și alți membri ai P.N.T. M-am sfidat cu prietenii: mulți îmi spuneau să dispar, dar nu votam să mă las, voiam să fac ceva. (...)”

Am plecat din Timișoara și-am început să umblu prin sate, să stau de vorbă cu țărani, să-i îndeam să ne organizăm ca să opunem rezistență comunistilor. În comuna Ceada Roșie l-am dezarmat pe șeful de post de acolo — îmi făcuse mari necazuri. În timpul campaniei electorale. (...) Mergeam prin sate și vorbind cu țărani care erau foarte nemulțumiți, am au-

(Continuare în pag. 8)

... este ru...
...pedieze
...m apel la
...înțelegerea
...înfi ai căror
...șele lor și
...șofului și
...mi știu
...reditorului
...ori
...Danciu
...ylana
...Alexandria
...curvesti-

5 martie 1957
Vesti despre voi mi-au ajuns
...albiniștii din Ouz și mult
...dăți de stîm și de puteri
...făcând în parte...
...nu putând să-mi ajute
...într-o zi...
...de au dat...
...pe stîm...
...și-au spus că...
...nu mi-am mai ferit de Grovu...
...într-o bună zi, Grovu a venit la mine și mi-a spus că parasutiștii veniți să-lă legătura cu partizanii, legătură care trebuia făcută prin el, nu fusese petru. Mi-a arătat un ziar în care scria că parasutiștii au fost prinși undeva în nordul Ardealului. Parasutiștii veneau din Grecia și erau conduși de Mare Sablin, plecat cu mulți timp înainte din Făgăraș. Din grupul de parasutiști se numea Păduș

Am luptat în Semenici

(Urmare din pag. 6-7)

zit de partizanii care deja luptau în Semenici. Ajuns în Petroșani, la un prieten care făcea comerț cu cereale, el mi-a spus că este în legătură cu Luță și Lungana, tineri care făceau parte din gruparea colonelului Uță, fost prefect la Lugoj. Voiam să-l întâlnesc și să mă alătur grupului lor (...). Am continuat să merg prin sate (incepuse teroarea cotelor) și să-i îndemn pe țărani să nu se supună, să reziste (...). În Coșofeni, Ișolnică, țărani erau chinuți de șeful de post. Și aici, în Coșofeni, împreună cu alți cinci țărani l-am dezarmat pe șeful de post.

La prima mea întâlnire cu Luță și Lungana — erau tineri ca și mine —, ei nu au vrut să-mi spună ce fac concret. M-au pus mai întâi la încercare: să procur hirtie, pe care urma să tipărim manifeste, urmând să ne întâlnim din nou, după un anumit timp. Am făcut rost de hirtie și am mai trecut o dată prin satele în care aveam legături. L-am găsit pe țărani pregătiți, gata să sprijine cu alimente, bani o mișcare de rezistență (...).

Am plecat împreună cu Luță, Lungana și Fus la Caransebeș. În gară era așteptat trenul roșu, un tren al autorităților, făcut cadou lui Petru Groza de către muncitorii de la C.F.R. Eu am avut ideea să oprim trenul: ne-am strecurat în el și, la ieșirea din tunel, spre Poarta, l-am pus mecanicului pistolul în mână. Am luat arme, uniforme, iar pe comunistii l-am pus să-i roada carnetele. Le-am spus să transmită și celorlalți membri de partid că sintem pe urmele lor, că poporul nu cedează (...).

Am ajuns în munte, împreună cu Luță, Lungana și Fus, pe un platou unde l-am întâlnit pe celălalt: Sfirloagă, Duicu Ion, P. Berbecaru, Drăghici. Mi s-a spus că sint și alte grupuri, la diferite distanțe, dar comanda o dețineau Uță, Domognoanu și Blănuș (...).

În '48 la Bozovici, am fost atacat de o companie. Noi eram doar patru înși, dar am reușit să-i respingem: Fus și Sfirloagă cunoșteau foarte bine zona și asta ne-a ajutat mult. L-am pus pe fugă, o parte din ei abandonându-și și armele. Aveam mare nevoie de ele, așa încât, în urma lor, am cules două puști mitralieră, șase pistoale Beretta, șapte grenade, cartușe. În același an, în 1948, la Berzeasca, a mai avut loc o luptă: am fost luați prin surprindere de un batalion. Eram șase înși, ne-am răsuflat la 50 de metri unul de altul, și ascunși după stînci, trăgeam din răpușeri. L-am atins pe unul care a strigat: „partizanii sînt mulți!”. Au început să fugă. La Berzeasca am fost împușcat în picior, și, vreo două săptămîni, am avut dureri foarte mari.

Auzisem că și în Vilcea, în jurul mănăstirii Arnota, era o grupă de rezistență. Am vrut să luăm legătura cu ei, dar n-am reușit. Într-un timp, am auzit că 4-5 dintre vilcenii au fost prinși și împușcați chiar lângă mănăstirea Arnota. Începuseră arestările printre țărani care-i sprijineau pe cei din munte (...).

Cînd coboram din munte și umblam prin sate, purtam pistolul mitralieră într-un toc de vioară. Trecînd prin Lădești, am etacat un post de sandarmi, și l-am dezarmat pe șeful de post. Era a șasea acțiune de acest fel (...).

Abia în primăvara lui '49 am reușit să-l cunosc pe colonelul Uță. Era în vîrstă (sau așa mi se părea mie, pentru că eu eram tînr), un bărbat de vreo 170, îmbrăcat țărănește. Cînd m-a văzut, m-a măsura cu privirea (era informat de cum acționasem pînă atunci) și m-am simțit intimidat. Tot atunci i-am cunoscut și pe Domognoanu, cum de aceeași vîrstă cu Uță, și pe Blănuș care era mult mai tînr. Atunci l-am auzit pe Uță spunînd: „Tineri, uite care-i treaba. Noi nu sintem aici să ne batem pentru mîrimi. Noi sintem aici să ne apărăm neamul de comunistii care au apărut peste noapte. Și dacă ei vor conduce țara, domnilor, copiii mei dragi, să nu credeți că ne mai putem așezta la ceva bun. Am fost induși în eroare, dar asta nu înseamnă că noi nu trebuie să ne facem datoria”. Mi-au dat la crimă. Am depus jurdîmintul că nu voi trăda lupta decît cu prețul vieții.

O luptă crîncenă a mai avut loc la Baia de Aramă, în '49, primăvara. Am fost atacat, și, în grabă, au fost anunțate celelalte grupuri de partizani. Ne-am strîns vreo 30-35 de partizani în fața unui batalion. Aveam avantajul că noi cunoșteam zona și eram obișnuiți cu lupta pe stînci. Am luptat pe viață și ne moarte. Zece dintre ai noștri au căzut. Iar noi am curățat în jur de 70 de securiști. A mai venit încă un batalion. Am tras pînă am terminat muniția. Am fost obligați să ne retragem, iar 4-5 partizani au fost prinși. Era un tir fantastic asupra noastră. Am scăpat vreo 15, dar pentru că fusesem prinși cîtra dîntre ai noștri, a trebuit să schimbăm toate locurile.

Ne-am regrupat la Sasca, unde am fost descoperiți de o companie de securitate. Ne-am luptat cu ei, dar nu le-am putut face față și ne-am retras (...).

Era din ce în ce mai greu cu aprovizionarea, țărani nu prea ne mai ajutau, mulți fuseseră arestați. Și cu muniția stăteam prost. Am încercat să pătrund într-o cazarmă din Caransebeș să iau muniție, dar n-am reușit. Trupe tot mai numeroase erau pe urmele noastre (...).

Pe propria mea răspundere am plecat spre Făgăraș să iau legătura cu partizanii de acolo, cu Gavrilă și celălalt. La Sibiu însă, într-o noapte, la hotelul la care mă aflam, am fost reținut de un milițian. Am reușit să fug, dar n-am mai putut să-mi continui drumul (...).

Cînd m-am întors, am aflat de dezastru: grupul fusese atacat de trupe numeroase de securitate. Lupta fusese crîncenă. Colonelul Uță murise cu mina pe mitralieră. Oamenii care erau cu el, foarte mulți au fost uciși, alții prinși. Acolo, la comandament, în preajma lui Uță, era o fată tîndră, Maria. Dar nu știu dacă asta era numele ei adevărat. Era studentă. Colonelul Uță îi zicea „fata mea”. Era de un curaj formidabil și o tîntă foarte bună. Ea l-a omorît pe cinele de Lăzăr de la Rusca. Pata a fost prină. Cadavrul colonelului Uță a fost legat de o căruță și tirat prin sate (...).

Am încercat să ne regrupăm. Rămăsesem foarte puțini și cu tot mai puține ajutoare. Am mai avut o înfruntare cu securitatea la Rusca și la Globul Râu. Pe capul meu se pusese un premiu de 200.000 lei (...).

Am plecat la Timișoara să mă întâlnesc cu fosta mea soție, pe care o rugasem să ia legătura cu țărani din zonă, ca să putem reface organizația. Ea m-a trădat. Așteptînd-o la Pădurea Verde — Timișoara — am fost înconjurat de 6 tipuri de pistoale, în chi-loși și mașouri. Era în iunie, 1950. Am fost dus la Securitatea din Timișoara și a început calvarul (...).

LEGENDA NICOLAE TROCAN

Incredintată că fratele ei, Nicolae Trocan, mai trăiește încă, după decembrie '89 d-na Maria Trocan începe să-l caute. Serie mai multe scrisori Ministerului de Interne, Ministerului Justiției, Direcției de poliție a județului Mehedinți, Procuraturii Generale, Direcției generale a penitenciarelor, Presedinției, ziarelor. În răspunsurile lor, aceste instituții, fie că-i cer d-nei Trocan date suplimentare („pentru o corectă soluționare”), fie că o îndrumă către alte instituții. Numai Ministerul de Interne furnizează date concrete despre Nicolae Trocan, dar aceste date sînt contradictorii:

ROMÂNIA
MINISTERUL DE INTERNE
DIRECȚIA SECRETARIAT
Nr. 75346 din 01.10.1990

Doamnei Maria Trocan
Drobeta Turnu Severin, str..., nr...
La cererea dvs. înregistrată sub nr. 40091/1990, vă comunicăm următoarele:

TROCAN NICOLAE, fiul lui Mihail și Polina, născut la 14.03.1923 în comuna Zegujani, județ Mehedinți, a fost condamnat la moarte, prin sentința nr. 458 din 03.06.1950 a Tribunalului Militar Craiova, deoarece, împreună cu alți trei indivizi, s-a înarmat și, constituindu-se într-o bandă teroristă, a trecut la terorizarea populației din împrejurimile comunei natale și la uciderea prin împușcare a două cadre de miliție.

La data de 27.08.1952 a fost arestat, iar prin sentința nr. 307/26.11.1952 a Tribunalului Militar Teritorial București a fost condamnat la moarte prin împușcare pentru crime și acte de teroare și pentru deținere de armament și muniție. Sentința a fost executată la 20.07.1953.

Șeful Direcției
sa/indescifrabil

Din altă adresă rezultă:

ROMÂNIA
MINISTERUL DE INTERNE
DIRECȚIA SECRETARIAT
Nr. 76183 din 05.02.1991

Domnului (Doamnei)
TROCAN MARIA
Drobeta Turnu Severin, str..., nr...

La cererea dumneavoastră înregistrată cu nr. 597.626/1990 comunicăm următoarele:

Trocan Maria, fiica (flică) lui Mihail și (ab) Polina, născută la 27.03.1927 în Stroiești/Mehedinți, a fost dislocată la data de 18.06.1961 din zona frontierei de Vest în comuna Drobia — Călărași, prin Decizia M.A.I. nr. 200/1951 fiindcă tatăl său a fost moșier, iar un frate al sus-numitei a fugit în străinătate în 1948...

SEFUL DIRECȚIEI
sa/indescifrabil

Decl. conform uneia dintre adrese, fratele d-nei Trocan a fugit în străinătate în 1948, conform celeilalte, a fost

executat prin împușcare la 20.07.1953. Dar d-na Trocan mai păstrează și o înștiințare de plăc:

Rc. 0105
Dosar civ. ex. nr. 260/1. 1961
INSTINTARE DE PLATA
Către TROCAN NICOLAE
Orasul Tr.Severin str... nr...
Ral. Tr. Severin, Reg. Oltenia
— prin oficiul P.T.T.R Severin

Prin sentința civilă nr. 16.005/1961 rămasă definitivă a Tribunalului Pop. al raj. Tudor Vladimirescu, București, ați fost obligat să plătiți Coleg. de avocați Reg. Oltenia, suma de 100 lei plus 5 lei cheltuieli de judecată.

Paginile 6-7-8 au fost realizate de RODICA PALADE

În 1944, Nicolae Trocan era parașutist în Flotila 1 de parașutiști Panzi-Ilimon, București. Familia sa din Mehedinți (care mai trăiau va fi deportată în Bărăgan pentru că era „de moșieri”) intră în conflict cu Iulian Cluciu, protor la Brosteni. Mama este arestată, iar tînărul Nicolae o eliberează cu forța. Este somat de autorități să-și predea arma dar refuză. Fuge în pădure împreună cu Nicu Vulcănescu, vărul său Sovarna, Mehedinți. Amin-dol se duc la Popescu Victor, care avea o casă în marginile pădurii din Zegujani. Fugit în pădure era și Sever Popescu, fratele lui Victor Popescu. De-nunțați de un notar din Zegujani, cei trei sînt urmăriți. Casa lui V. Popescu este înconjurată și începe lupta. Sever Popescu este împușcat. N. Trocan și N. Vulcănescu pleacă în pădurile din Ohaba, apoi în Ilovăț, la stîna familiei Copilu. Miliția îi găsește. La stîna familiei Copilu are loc o luptă în care un milițian este ucis și altul rănit. Nae Trocan și Vulcănescu fug în satul Noaptesa. Sînt urmăriți continuu de trupe care împinzesc zona. Oamenii din sate li ajută, ascunzîndu-i, procurîndu-le haine și alimente, cu toate că printre țărani prezența miliției devine terorizantă: familia întregi, presupuse că-l sprijină pe cel dol „Iilhari” sînt arestate, schinguite.

În lupta din Malu, lângă Noaptesa, Nicu Vulcănescu este ucis. Rămăs singur, Nae Trocan se retrage spre Sovarna, în gospodăria familiei Ursoniu. Miliția îl urmărește și aici, casa este înconjurată de mașini de miliție, iar Nae Trocan reușește să scape din încercuire, împușcîndu-l pe comandantul plutonului de miliție. Flică lui Ursoniu este spînzurată de miliție ca pildă pentru cei care ar mai îndrăzni să-l adăpostescă pe Trocan. Nae Trocan ajunge în Ohaba, la preotul Iorga, care îl ajută mult timp fără ca preoteasa să știe. În zonă sînt dislocate trupe — toată echipa lui Alimănescu. Preotul Iorga este arestat.

Pe capul lui Nae Trocan se pune un premiu de 100.000 de lei. Vîndut de în-vătătorul Boulescu, este prins și condamnat la moarte.

CINE A FOST NAE TROCAN

Vlădu Dumitru, comuna Florești, județul Mehedinți: „L-am cunoscut pe Nae Trocan în 1950, cînd el era deja fugit. Eu n-am iubit nici pe legionari, nici partidul comunist. Eram tînr și aveam în cap că trebuie să-mi apăr țara și neamul. Așa că am plecat voluntar în războiul contra rusilor. Am căzut prizonier și m-am întors din Siberia în 1948. Imediat ce m-am întors, am vrut să mă baie la comunisti, să mă facă instructor de partid — așa procedau cu toți foștii prizonieri. Eu fusesem în U.R.S.S. Văzusem ce era acolo. Mi-am dat seama de atunci că regimul asta comunist va prăpădi satele și le-am spus oamenilor ce-i așteaptă. Am intrat în legătură cu partizanii, cu Nae Trocan, Vulcănescu și Popescu. Le procuram haine și mîncare. Nae Trocan era un om foarte cumsecade, un tîntas nemaipomenit, dar nu trăgea decît atunci cînd era atacat. Eram într-o organizație mare, șefii erau Nășărimbă și Totie. Nae Trocan era în legătură cu el. Știam că și în Semenici luptă oamenii împotriva comunistilor, aflasem de gruparea colonelului Uță. Organizația noastră era așa: fiecare știa numele de cinci oameni. Cred că eram mulți, mi-am dat seama de asta după ce am fost arestat, pentru că toți în care am fost judecați eu era foarte mare. În instanță, Nae Trocan a spus că noi trebuie să fim judecați și condamnați numai pentru că l-am ajutat pe el, precizînd că nu ne-a vorbit și că deci, noi nu știam nimic de organizația anticomunistă”.

Aurel Albu, comuna Valca Perilor, județul Mehedinți: „Nicolae Trocan, Chiriță Nicolae (amiral), Totir și Nășărimbă erau șefii ai organizației pentru răsturnarea comunismului. De această organizație mi-a vorbit Nae Trocan. El spunea că nu va domina comunismul și că trebuie să ne organizăm. Erau cu noi avocați, profesori, marinari. Există o evidență precisă a punctelor importante din regiune: cîte unități militare, cîte ofițeri, cîte locomotive, cîte vase. Și în toate punctele acestea aveam oameni noștri. Eram în legătură cu străinătatea, cu englezii și cu sirbii. (...)

Cînd am fost prinși în '52, numai în două zile au fost judecați 463 de marinari, de către Tribunalul Militar din Craiova. Dar procese au fost și la Timișoara”.

În zona Mehedințiului, Nae Trocan este încă un personaj legendar. Mulți știu despre el din povestirile altora. Mulți își amintesc doar de trupele de miliție, care, zi și noapte, vînturau satele și pădurile în căutarea lui. Mulți lui Lau socotit un singuratic, un fel de haluc modern de care își legau speranțele.

Foarte puțini știu că nu era doar un fugar singuratic, ci că făcea parte dintr-o organizație bine articulată, care urmărea înlăturarea comunismului. A-supra dispariției lui plutește misterul. Sora lui este convinsă că el încă mai trăiește. Rugăm pe cititorii noștri, cei care pot furniza date despre existența și activitatea lui Nae Trocan, să ne scrie la redacție.

„MEMORIALUL DURERII“

primul film documentar despre universul concentraționar comunist din România

Cu sprijinul Comisiei parlamentare 14 de cercetare a abuzurilor, Departamentul Teatru-Film al Televiziunii Române realizează „Memorialul durerii“, un film serial care își propune să facă cunoscut publicului, universul concentraționar al celor 45 de ani de teroare comunistă în România. Ancheta de față și-a propus să stabilească impactul pe care filmul îl are în opinia publică românească.

Radu Valentin, director adjunct în Ministerul Justiției: Merită toate laudele încercarea de a reda într-un serial de televiziune oceanul de amar și suferință ce a înghițit o bună parte a elitei neamului românesc. Mă întreb însă dacă există vreun mijloc pentru a reda întreaga nenorocire cauzată de clima roșie a poporului român. În lipsa voinței politice de a se declanșa procesul comunismului, fără ca victimele să poată aduce în fața justiției călăii ca Drăghici sau Nicolae, în aceste condiții sînt de admirat curajul și tenacitatea cu care realizatorii „Memorialului durerii“ încearcă să transforme în documente amintirile aceluia care au scăpat prin minune din lăgul gulagului românesc.

Însă ar fi de dorit ca, și cu sprijinul unor juriști, să se accentueze caracterul de film-document, pentru că, pînă în prezent, episoadele au excelat printr-un sentimentalism memorialistic. Încercătura informațională ar trebui să fie mai densă, s-ar mai putea renunța, după părerea mea, la multe minute luate cu imagini neconcludente. Cred că întreaga opinie publică e dornică să vadă și să asculte eforturile mai multor martiri ai victimelor, dar să cunoască și pe călăii — comandanții închisorilor în care s-au petrecut aceste fapte abominabile, tortionari, precum și documente sau, de ce nu, chiar instrumentele de tortură. Dacă cineva îi împiedică pe realizatorii „Memorialului“ să definitiveze ce au început, opinia publică ar trebui informată.

Odată cu „Memorialul durerii“ începe să pătrundă lumina în tenebrele mașinării comuniste de exterminare a conștiințelor adevărate, a celor care nu s-au plecat în fața teroarei stalinisto-dejisto-ceaușiste, a celor pentru care lăbul de țară și noțiunea de OM au stat mai presus de propria viață.

Emil Ionescu, inginer, „Electroaparataj“: „Memorialul“? Extraordinar! Chinurile la care au fost supuși oamenii în închisorile comuniste întrec orice imaginație. Deși mă apropii de vîrstă pensionării, deși am cunoscut destui „jocători“ ai acestor închisori — cu citiva atît eu, cit și familia mea am fost în relații foarte apropiate —, totuși, despre ororile de acolo am aflat de-abia astăzi. E important ca documentele acestea să fie puse la punct cu grijă, pentru ca omenirea întreagă să cunoască fapta adevărată a comunismului. Chiar dacă se vor ierta unele lucruri — așa sînt oamenii! — nu mai trebuie să se repete așa ceva niciodată. Rusine să le fie aceluia ce ridică măcar privirea în fața martirizaților în închisorile comuniste.

Adrian Nițoiu, general de justiție: Las pe seama criticilor, a oamenilor de specialitate judecățile de valoare în legătură cu calitățile serialului despre închisorile comuniste. Impresiile mele sînt marcate de faptul că, urmărind fiecare episod, îmi confrunt amintirile cu modul în

care realizatorii au reușit (sau nu) să redea coșmarul închisorilor și lagărelor comuniste. Inițiativa turnării unui asemenea film e valoroasă și, avînd mare încredere în realizarea scopului său, acela de a face imposibilă repetarea în viitor a unor asemenea grozăvii, mărturisesc că am resimțit ca o gravă scădere faptul că în unele episoade se pune accentul pe aspecte melodramatice sau subiective, în detrimentul unei documentări mai amănunțite, mai detasate, dar cu atît mai convingătoare.

Nu cred că ar fi lipsit de interes, de exemplu, dacă, în periplul prin închisorile pentru „politici“, telespectatorului i s-ar prezenta cîteva articole din Imbrăcămintea — să-i zicem așa — purtată de deținuți, dacă s-ar da amănunte despre hrana pe care o primeau — rația zilnică de pîine era de 93 de grame, nu cred că cineva își poate imagina cît însemnă asta, iar rația de sare, tot zilnică, era de 30 de grame. Acest filon, dacă ar fi exploatat, s-ar dovedi practic inepuizabil, pentru că, mai departe, ar putea fi descrise instrumentele (se improvizară lopățele, răzuitoarele etc.) ce nu lăsuau nici o firmitură de hrană neconsumată. Fără îndoială, telespectatorii ar afla astfel despre „fericirea“ aceluia care, din întâmplare, găsea îngropat de vreun cîine un codru de pîine sau de mămăligă.

Redarea cît mai amănunțită a atmosferei, a vieții, a calvarului (greu de descris) din gulagul românesc ar impune poate și reconstituirea unei camere de anchetă, cu instrumentele de tortură, cu vestii ochelari fără vedere, care se aplicau celor care suportau supliciile tortionarului, tot așa cum, în puținele momente de liniște — atît cît poate fi acceptată această noțiune în acele condiții —, în lipsa hirtiei și a mijloacelor de scris, se foloseau fundurile de gamelă pudrate cu DTT, pe care se făceau însemnări sau calcule.

Rezonanțele documentare s-ar îmbogăți prin extinderea periplului și în afara închisorilor vestite, în mine (Cavnicul, de exemplu), în lagărele Canalului, în Balta Brăilei — Salcia, Băndoiu, Luclu etc. —, în Delta Dunării; acesta e un alt univers tortionar, cu nimic mai prejos decît Aiudul, Gherla sau redutul Jilavel. Eu îi felicit pe realizatorii „Memorialului“ și le sînt recunoscător pentru demersul pe care îl întreprind pentru regenerarea morală a sufletului poporului român, atît de batjocorit sub opresiunea comunistă. Fata mea are 19 ani, e studentă în anul I la drept și îmi spunea deunăzi: „Îmi place serialul, dar mai bine nu s-ar mai da pe post pentru că te cuprinde revolta dacă faci o comparație între cum s-au comportat «ei» și tratamentul la care sînt supuși o înfimă parte a vinovaților închiși după '89, tratament care le permite chiar să și amenințe din închisori!“

Gabriela Preoteasa, profesor pensionar: Sînt un res-

pect profund față de cei care și-au dat libertatea, sănătatea, viața, rămînînd verticali în lupta pentru adevăr, împotriva minciunii și a degradării morale. Din păcate, astăzi, acești oameni sînt atît de puțin răsplățiți pentru suferințele îndurate. Ar trebui ca vinovații, cei care sînt liberi printre noi, cu pensii mult mai mari decît victimele lor, să fie cunoscuți cu toții. Le e frică poate că vor fi linșiți? Nu cred că se va întîmpla așa ceva, dar nici să ocupe funcții în conducerea țării nu se poate.

Coman Lupa, lector, Facultatea de Filologie: Știu încă prea puține lucruri despre marea durere, doar friaturi de adevăr pe care le-am prins în zbor din șoptele de acasă sau de pe stradă, la sfîrșitul anilor '50; tot de atunci mi s-au păstrat vii în memorie scene de o violență înimaginabilă legate de teroarea colectivizării, de pe care ar trebui vădit într-o bună zi tot vălul minciunii. La acestea se adaugă secvențele dezvăluite în ultima vreme de truda zărilor și mărturiile de victime care au supraviețuit tortionarilor lor. Lipsesc însă prea multe elemente din acest puzzle al suferinței românești ca să putem dobîndi imaginea exactă a tuturor crimelor, a atrocităților comise asupra celor care au avut demnitățile de a se opune beznii. Dinastiele de activiști ai ultimei jumătăți de veac tot se mai împotrivesc încă scrierii adevăratei istorii!

Recuperarea memoriei este mai dificilă la noi decît în țara care a inventat viața tovarășească. Fardul sau tăcerea care învalidează adevărul devin durerea cea mai grea a memoriei colective a neamului românesc. De ce atîta îndîrjire împotriva adevărului? De ce ni se încarcă memoria cu noi umilități, cu alte dureri? De ce noaptea nu-i lăsată să se așeze, ca să moară? De ce, în fiecare zi, versurile poetului Miguel Hernández, mort în închisorile franchiste,

MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE
U.N.05083 BUCUREȘTI

ne revin în minte tot mai insistenț? „Și întinericul se îngrămădește / Fără speranță de lumină“.

Virgiliu Zbăganu, președintele comitetului de reorganizare a P.C.R.: Ce bine ar fi dacă primul îndemn al „Eticii“ lui Spinoza — nu ride și nu plînge, încearcă să înțeleagă — ar ajunge pînă la intelectuali români. În filmul său „Memorialul durerii“, d-na Longin plînge. Și implicit cere răzbunare. Prin aceasta filmul devine propagandă cu o destinație, val, precisă. Chiar electorală.

În anii '30 Europa a fost înșingată de un șir de războaie civile ce au impus, pentru jumătate de secol, într-un deplin diagraf pentru popoarele destinate, ordinea Yalta. Războiul este cea mai de jos treaptă pe care poate coborî ființa umană, iar războiul civil este cel mai murdar dintre războaie. Ororile au fost nesfîrșite. În Grecia, cu sprijinul trupelor occidentale, comuniștii au fost zdrobiți, iar cei ce n-au fost zdrobiți au populat gulagul. Condițiile de detenție au fost cumplite. În România, cu sprijinul trupelor sovietice, anticomuniștii au fost zdrobiți, iar cei ce n-au fost uciși au populat gulagul.

D-na Longin nu pare să fi înțeles ceva din tragismul și cinismul acelei perioade istorice în care interesele unei nomenclaturi mondiale au aruncat jumătăți ale aceluiași popoare într-un război de exterminare reciprocă. Neînțelegînd, se situează pe poziții partizane, cu evidente accente electorale. Vorbește mereu despre „temnițele comuniste“, uitînd că nici una dintre acele temnițe nu a fost construită de comuniști. Amănunt esențial, căci unele din ele aveau prin construcție dotări tortionare. Apoi filmul eludează complet faptul că războiul civil din acei ani a fost un șir de orori reciproce. Propunem cititorului un subiect de meditație: „Lupta“ de la Sîfîrșeni-Argheș. O unitate de par-

tizani a ocupat într-o noapte satul. Președintele sfatului a fost ucis. Soția acestuia a fost ucisă. Copilul lor de un an a fost ucis și băgat în burta despicată a mamei sale...

Noi, comuniștii, vom face, cînd vom avea resursele necesare, procesul comunismului. Vom judeca ororile trecutului (și cite au fost!) de pe pozițiile umanismului european. Această poziție epuse, cred, filmului d-nei Longin. Experimentul Pitești a fost o crimă împotriva umanității, nu pentru că victimele au fost anticomuniști, ci pentru că victimele au fost ființe umane. Fiecare episod îmi lasă o întrebare înfiptă în creier: dacă în experimentul Pitești cobaili ar fi fost comuniști, oare doamna Longin chiar nu ar fi avut nimic de spus?

Cristiana Spulber, studentă, Facultatea de Filologie: Despre cei care au suferit pentru un ideal în închisorile comuniste n-am dreptul să vorbesc. Pot doar să mă înclin în fața sfințeniei acestui neam. Trebuie să prindem în memoria noastră profundă dramul de suferință — cîia o mai au — a fiecărui dintre ei. Trebuie reținut fiecare cuvînt din amintirile lor.

Am cunoscut odată un preot, lîngă care stătusem alături în mai multe rînduri, opt ani la rînd, cu prilejul parastaseilor pentru o rudă a dînsului. Pînă anul trecut n-am știut nimic. Venea, făcea slujba de pomenire, sfințea bucatele, apoi rămînea tăcut și sfios; pielea destul de repede. În Ianuarie 1990 am aflat că fusese „bandit“, „politic“. Cunoscu-se și Canalul. Povestea bărbătește, simplu, fără patimă prin ce trecuse; povestind, era luminos și liniștit. M-am întrebat atunci, mă întreb și acum, cum de e posibil să mai fie viu cînd în urmă cu treizeci de ani avea mai puțin de patruzeci de kilograme și era complet zdrobit în interior? Cum de și-a păstrat acea lumină a feței, cum de a rămas atît de... frumos? Am înțeles, văzînd și „Memorialul durerii“ că numai credința l-a ajutat să rămîna oameni. El poate pot să jerte. Noi poate că trebuie să lertăm. Dar n-avem dreptul să nu știm sau să uităm vreedată. „Apele către lichele“ ar trebui restitit. Cred că acum va fi ceva mai bine înțeles.

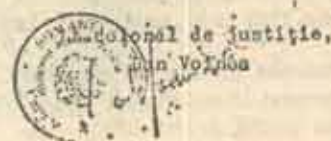
A consemnat:
SORIN FAUR

C ă t r ă

Doamna RADU DIRCA,

La cererea dvs., vă facem cunoscut că figurați în evidențele de securitate, ca vechi luptător împotriva comunismului, încă din anul 1946, fapt pentru care ați fost arestat de mai multe ori. Cea mai lungă perioadă de reținare a fost între anii 1950-1964, ca urmare a unei condamnări de 20 de ani muncă silnică, dată de Tribunalul Militar Timișoara, pentru activitățile desfășurate în zona Banatului.

De asemenea, în perioada 1977-1984, Securitatea Municipiului București, a constat că ați redactat scrisori și manifeste cu conținut deosebit de ostil la adresa organelor centrale de partid și de stat și împotriva lui Ceaușescu Nicolae, motiv pentru care s-au desfășurat activități de verificare și corectare împotriva dumneavoastră.

După decembrie '89, luptătorii anticomuniști au primit extrase din dosarele instrumentate acum 40-45 de ani de Tribunalul Militar. Și cam atît.

DREPTURILE INDIVIDULUI: DISTINCȚIE ȘI CONFUZIE

Filozofia politică de inspirație toquevilliană încearcă de mai multe decenii să teoretizeze o distincție între drepturile-libertăți și drepturile-creanțe. Foarte schematic, prima categorie de drepturi ar fi asociabilă paradigmelor 1789 și ar duce, la limită, către modelul statului minimal (Robert Nozick); prin urmare, societatea civilă definește și impune limite ale intervenției statului; dar — ca să introducă o temă românească actuală —, din păcate, aceste drepturi trebuie cucerite continuu, de către ansamblul societății civile și de către fiecare individ în parte; această luptă nu admite întreruperi și, dacă este dusă potrivit unor principii elementare de etică a vieții împreună, nu presupune momente de criză — în care omul comun e obligat să devină erou. A doua categorie de drepturi ține de paradigma 1818 și conturează modelul statului asistencial (o discuție oțioasă poate fi inițiată în acest punct: pe de o parte, statul-providență este o himeră de tip comunist; pe de altă parte, statul-providență este

totuși un dar al liberalismului); drepturile-creanțe, numite uneori și drepturi sociale, implică intervenția crescândă a statului în societatea civilă — tipul ideal al acestor drepturi este fără îndoială dreptul la muncă. Tendința toquevilliană este de a face din distincția de mai sus o antinomie. Tendința societăților reale este de a instala în locul distincției, confuzia. La noi, ultimii doi ani arată că ideologia drepturilor omului, înțelesă (uneori doar trăită) ca temelie al dreptului la diferență, tribalizează; fenomenul nu e o față a fanatismului nostru specific național: el există, pentru a da numai două exemple, și în Europa de Est, și în America de Nord. În fond, drepturile omului, măsurabile la nivelul individului, pun în lumină spectaculoasă eșecul dreptului statului-națiune: statul-națiune, producător și administrator al identității, eșuează ca stat de drept în fața chestiunii minorităților, pe care inclină să o „rezolve” prin acordarea de privilegii (de multe ori, asta și dorește minoritățile, care

depășesc greu schemele statului-națiune). Dar, tribalizarea, stimulată în România de adevărații deținători ai puterii, mai are o sorginte redutabilă: confuzia dintre drepturile-libertăți și drepturile-creanțe. Aceste drepturi par să fuzioneze într-o categorie extrem de tranzițivă și, în fond, arbitrară, pentru care, dacă ar putea să mă amuz, ar oferi ca expresie legislativă legea de murături. Dincolo de speculații, tribulațiile e-iloilor și morloilor (cf. H. G. Wells, Mașina timpului), nu sînt decît formele cele mai acute ale interiorizării acestui „drept”.

Textul lui Luc Ferry — universitar francez redevabil deopotrivă fenomenologiei, idealismului german și lui Tocqueville —, inițial o comunicare la coloquiul despre autorul Democrației în America ținut în luna 1991 la Novi Sad, face tematic arheologia distincției și confuziei. Mulțumim lui Luc Ferry, și pe această cale, pentru permisiunea publicării în exclusivitate.

SORIN ANTOHI

Luc FERRY

A REGĂȘI SENSUL DREPTURILOR OMULUI

DREPTURI — LIBERTĂȚI, DREPTURI — CREANȚE, DREPT LA DIFERENȚĂ

„Omul, la origini, nu este nimic”

Prăbușirea marxismului care, contrar aparențelor, a fost mult mai precoce în Europa de Est, decît în Europa de Vest, lasă loc astăzi universalei dominații a ideologiei drepturilor omului. Ar trebui să ne bucurăm că mari principii animă sentimente excepționale, dacă această reconciliere dintre intelectual și sensibil nu s-ar opera cel mai adesea cu prețul unei asemenea confuzii, încît moștenitorii autentici ai Revoluției din 1789 s-ar regăsi cu greu în ea.

Confuzia primă — și totodată, cea mai supărătoare, fără nici o îndoială — este legată de importanța dobîndită în cursul ultimilor ani de o temă, aparent apropiată de cea a drepturilor omului, în realitate perfect opusă: cea a „dreptului la diferență”. Cu prilejul serbărilor prin care în Franța s-a celebrat bicentenarul marilor Revoluții, Declarația din 1789 s-a văzut simbolizată de o defilare stranie în care fiecare popor sau fiecare națiune se găseau caracterizate în modul unei metonimii printr-un clișeu cultural. De pildă englezii care, printr-o idee subtilă au fost puși să traverseze Champs Elysées sub o perdea de ploaie. Au putut fi văzute, de asemenea, gigantice păpuși purtînd în brațe copii multicolori, ca și cum toleranța înscrise printre principiile din 1789 viza în primul rînd recunoașterea identităților culturale sau etnice. Or, trebuie spus și repetat: nu acesta era sensul original al drepturilor omului. Dimpotrivă, am fi aproape tentați să afirmăm, dacă nu am risca să generăm astfel alte confuzii. Despre ce era vorba de fapt? În esență: de universalismul republican, nu de diferențialismul liberal.

Să revenim la ideea centrală, pe care o găsim la Rousseau: ceea ce-l caracterizează pe om, în general, în opoziție cu animalul, este capacitatea de a se smulge tuturor particularităților biologice, dar și sociologice, pentru a accede la un spațiu cultural în care comunicarea universală devine posibilă. Omul este o ființă abstractă, în sensul etimologic al termenului: el nu este ținut de ciclul vieții, programat, cum sînt, se pare, aceste ființe naturale care sînt animate, a căror conduită este reglată printr-un instinct sigur, dar intangibil. Pe scurt, omul scapă, din principiu, tuturor codurilor — facultate în care Rabaud Saint Etienne vedea fundamentul însuși al actului revoluționar. Așa cum vor spune puțin mai tîrziu Kant și Fichte — pe care Sartre îi va relua fără să știe: „Omul, la origini, nu este nimic”, și în aceasta constă libertatea sa. Nu există nici o determinare biologică (începînd cu cele ale rasei și sexului) care i-ar putea regla comportamentul, ca și cum ar fi vorba despre un concept ale cărui atribute ar deriva în mod necesar. Nici o esență a Negruului, Arabului, Evreului, Femeii în care s-ar citi a priori un ineluctabil destin pentru indivizi. Acesta este sensul uni-

versalismului abstract care marchează într-un mod atît de profund Declarația din 1789. În opoziție cu ceea ce vor gîndi romanticii contrarevoluționari — care sînt primii și cei mai autentici reprezentanți ai „dreptului la diferență”: omul are drepturi ca om și nu doar ca englez, italian, francez, german sau persan, ca să parodiem celebrele formule ale lui Burke și de Maistre. Că din acest universalism se deduce o anumită formă de toleranță, este neîndoielnic: în sfera privată, cea a societății civile, indivizii sînt liberi în opiniile lor privind sensul existenței și căile de acces la mîntuire. Nu e mai puțin adevărat că, într-o eventuală optică, respectul culturilor particulare are el însuși limitele sale: de îndată ce intrăm în sfera publică, cea a politicului prin excelență, individul nu trebuie să se mai argumenteze ca membru al cutărei sau cutărei comunități ei, pe cît posibil, ca ființă umană în general. Din această cauză, școala republicană va impune mult timp bluza gri și interdicția de a purta însemne religioase. Că situația noastră de astăzi cere anumite modificări în raport cu rigoarea originală a unor astfel de principii, este un fapt probabil. Că putem de asemenea înțelege, plasîndu-ne în punctul de vedere al istoricului, prin ce ocoluri intelectuale procesele de decolonizare, care au mers atît de departe postbelic, urmau să conducă la deplasarea de la dreapta la stînga a temei apărării identităților culturale amenințate de imperialism, este evidentă pură. Dar că se ajunge la a confunda universalismul Luminilor cu ceea ce constituie exact opusul său, „dreptul la diferență”, nu face în schimb decît să estompeze semnificația inițială a toleranței republicane și să diminueze șansele unei replici. Inteligența la o eventuală creștere a realismului, integrismului și comunitarismelor etnice de tot felul.

Filozofia dreptului natural

De aici și necesitatea de a relua și a fonda filozofic, pe cît se poate, distincția clasică dintre „drepturile-libertăți” și „drepturile-creanțe”, de vreme ce, în mod evident, o asemenea dihotomie își află rădăcinile într-o tipologie a diferitelor raporturi posibile dintre drept și stat: libertățile îl limitează pe acesta din urmă, în timp ce creanțele implică intervenția sa crescîndă în ordinea (sau dezordinea) societății civile. Și cu toate că dezbaterile care preced elaborarea Declarației, precum și, de altfel, însuși Constituția din 1791 evocă frecvent chestiunea „carității publice”, chiar a „asistenței publice”, s-a luat obiceiul de a raporta mai curînd problematica libertăților la Revoluția din 1789 și a „asistenței” la 1848.

Or, o asemenea punere în perspectivă a antinomiei libertăților și creanțelor nu este lipsită de dificultăți. Ast-

fel, un constituționalist francez, Olivier Duhamel, a putut scrie că „opozitia între drepturi-libertăți și drepturi-creanțe” nu era decît „parțial pertinentă” (Olivier Duhamel, *Le pouvoir politique en France*, PUF, 1991) și aceasta, cel puțin, din două motive: mai întîi, „pentru că drepturile economice și sociale nu sînt toate drepturi-creanțe”, unele dintre ele vînzînd de asemenea „să transpună principiile democratice în sfera economică”. Apoi, pentru că drepturile-creanțe însele pot, contrar a ceea ce se afirmă uneori, să se înscrie în dreptul pozitiv, fie și într-o manieră negativă: de exemplu, „un judecător constituțional nu-l poate obliga pe legislator săreeze un sistem de securitate socială, îl poate împiedica să-l suprime printr-o lege ordinară”. La rîndul său, Marcel Gauchet (*La révolution des droits de l'homme*, Gallimard, 1989), analizînd dezbaterile care au precedat redactarea Declarației propriuzise (și se știe că au existat în jur de o sută zece proiecte pregătitoare) și-a propus să arate cum problematica „asistenței” decît, dacă vrem, a creanțelor, era deja omniprezentă, dacă nu în Declarația însăși, cel puțin în discuțiile al căror rezultat a fost și la autori, în special Siyès, care fuseseră principalii săi inspiratori.

Asemenea observații nu sînt lipsite nici de sargă, nici de pertință. Este însă necesar să surprîndem cu și mai multă precizie motivele pentru care ele nu contestă nici valabilitatea distincției între libertăți și creanțe și nici pe cea a obișnuitei periodizări — 1789/1848 — care le este asociată curent în manualele clasice.

Această opoziție rămîne într-adevăr obscură în principii, dacă nu ne dăm seama că ea se înscrie în contextul unei filozofii politice care a încercat să fie filozofie a dreptului natural pentru a deveni reflecție asupra statului și limitelor sale. Acesta este un punct pus magistral în lumină de Tocqueville în celebrul discurs asupra dreptului la muncă pe care-l rostește în Camera deputaților, în septembrie 1848. Intenția lui Tocqueville este extrem de precisă: este vorba de a ști dacă se cuvine sau nu să se înscrie dreptul la muncă în Constituție, pentru a face astfel din reducerea șomajului nu o simplă exigență morală și politică, ci un veritabil drept pozitiv de care cetățeanul s-ar putea legitim prevala împotriva unui stat care-și uită propriile principii (și știm că acest falimos drept la muncă nu va fi înscris în Constituția franceză decît în 1946, prin referință de alimintieri la Constituția sovietică). Argumentația toquevilliană întîlnește, de altfel, deși cu o concluzie inversă, pe cea a lui Marx care, și el, și din aceleași motive, vedea în revendicarea dreptului la muncă poarta deschisă spre comunism. În vreme ce drepturile-libertăți, fidele moștenirii liberale din 1789, constituie limite ale statului (statul nu trebuie să

intervină în sfera privată, el trebuie deci să lase drum liber opiniilor filozofice și religioase, să se mărginească la a garanta proprietatea și securitatea etc.), drepturile sociale — și aici Tocqueville și Marx au amîndouă dreptate — implică dimpotrivă intervenția crescîndă a statului în societatea civilă. Dacă dreptul la muncă, iar astăzi și dreptul la sănătate, educație, timp liber etc. sînt cu adevărat drepturi, aceasta înseamnă că cetățeanul dispune în raport cu statul de exigențe pe care le poate folosi în mod legitim împotriva acestuia. Și, la rîndul său, în replică, statul trebuie să se doteze cu mijloace potrivite și să-și dezvolte intervenția în societatea civilă.

„A spori, a consacra și a regulariza caritatea publică”

Se va obiecta, desigur, că diversele proiecte care au pregătît Declarația din 1789 menționau deja o întreagă categorie de drepturi care anunță aceste viitoare drepturi sociale, și că este o eroare să vrem să localizăm emergența acestor drepturi în secolul al XIX-lea, în timp ce prezența lor este atestată de la dezbaterile din 1789. Siyès, deosebi, menționează de mai multe ori „asistența” pe care statul o dărează cetățenilor ce se află în neputință de a face față ei înșiși nevoilor lor. În acest sens, Constituția franceză din 1791 evocă posibilități de a obliga statul să asigure un anumit număr de servicii. Totuși, asemenea formule nu se identifică în mod necesar cu o recunoaștere efectivă a creanțelor ca veritabile drepturi, ci tind mai degrabă să facă din asistența statului o datorie morală de „caritate publică”, nu o obligație juridică propriu-zisă. Să ne reamintim ce scria Tocqueville despre dreptul la muncă în 1848: dacă e legitim „a impune statului o datorie mai extinsă, mai sacră decît cea care se impusese pînă în prezent” și, în acest sens „a spori, a consacra și a regulariza caritatea publică”, „nu există nimic care să-l dea muncitorului un drept asupra statului; nu există nimic care să oblige statul să se pună în locul prevederilor individuale, economice, onestității individuale”. În plus, la Siyès însuși, limitele acestor servicii sînt foarte clar indicate, ca în articolul XXXV din a sa Declarația a drepturilor cetățeanului francez: „Cît despre caritatea publică, este evident că ea nu trebuie răsfrîntă decît asupra persoanelor care sînt într-o imposibilitate reală de a răspunde propriilor nevoi”. Cu alte cuvinte, „drepturile sociale” la care se gîndește Siyès sînt de altă natură decît cele vizate în 1848 sub revendicarea dreptului la muncă: nu se pune problema pentru stat de a se face antreprenor, nici măcar de a interveni în societatea civilă pentru a crea locuri de muncă, ci „doar” de a garanta un venit minim celor care nu pot efectiv să muncească. Pe scurt, nu avem de-a face aici cu embrionul comunismului, (cum este deja mai mult decît cazul în 1848), ci mai curînd cu emergența statului-providență. Și dacă vrem să situăm în 1789 originea drepturilor sociale, trebuie să înțelegem că acestea nu au aceeași semnificație în funcție de forma pe care o iau, față de stat, a unei cereri de protecție sau a unei cereri de intervenție directă în societatea civilă. Vom spune deci, pentru a mai clarifica această problemă dificilă,

că există două tipuri de drepturi-creanțe, din care primele, după modelul dreptului la muncă, trimit la o concepție comunistă a rolului statului, iar cele din urmă la modelul protecției sociale, trimit la o concepție providențialistă a statului. Toate implică desigur o acțiune sporită din partea statului, dar nu s-ar putea spune, totuși, despre cele din a doua categorie nici că ne angajează spre o formă oarecare de totalitarism, și nici că ar fi imposibil de încarnat serios în dreptul pozitiv sub forma drepturilor sociale. Totul depinde, într-adevăr, de semnificația pe care o dăm expresiei „drepturi sociale”: înțelegem într-un sens „comunist”, aceste drepturi sînt, efectiv, dificil de conciliat cu cele din 1989 — cazul dreptului la muncă putînd servi aici drept exemplu-tip. Înțelegem, în schimb, ca o simplă cerere de protecție (stat-providență), nimic nu interzice a le considera nu numai drept compatibile cu principiile liberalismului, ci și consubstanțiale primelor declarații liberale din care totul arată că ar fi putut face parte — statul-providență nefiind el însuși decît o prelungire a statului liberal (cf. L. Ferry, A. Renaut, '68—'69 *Itinéraires de l'individu*, Gallimard, 1986, ultimul capitol).

Ceea ce au lăsat zilele frumoase ale dictaturii proletariului

Acesta este un punct pe care eu însumi l-am subliniat insuficient în lucrările mele anterioare, pentru că nu am distins destul de atent cele două tipuri de drepturi-creanțe. „Sinteza republicană” pe care o reprezentăm (cf. L. Ferry, A. Renaut *Philosophie politique III. Des droits de l'homme à l'idée républicaine*, Paris, PUF 1984) drept „soluția antinomială” libertăților și creanțelor ar trebui, după remarca de mai înainte să fie prezentată cu mai multă precizie în modul următor: tezei liberale i se poate concede că, creanțele, atunci cînd se exprimă potrivit modelului socialist al dreptului la muncă, nu pot fi altceva decît o idee a rațiunii politice; într-adevăr,

ele nu pot niciodată să aparțină pe deplin dreptului pozitiv, care nu poate fi însărcinat să rezolve problema șomajului. În schimb, creanțele înțelese de astă dată ca fiind legate de o concepție providențialistă a statului, pot să se înscrie parțial în dreptul pozitiv deși, este evident, realizarea lor perfectă este prin definiție imposibilă — dreptul la sănătate, la timp liber, cultura etc. — fiind în esență de categoria fericirii acestuia din urmă înțelegem ca satisfacere completă a tuturor dorințelor noastre, rămînînd ea însăși o simplă idee regulatoare.

Liberalismul cedează deci el însuși iluzilor rațiunii politice atunci cînd, absolutizînd punctul de vedere pozitiv, el declară absurdă și himeră, deoarece este vidă, ideea creanțelor fără a percepe că acestea din urmă pot nu doar să țină de dreptul natural ci să găsească urme ale realizării pozitive în unele forme de protecție socială garantate într-o manieră absolut tangibilă de lege. La rîndul său, antiteza socialistă comite eroarea inversă propriu-zis metafizică, care constă în a face din ceea ce nu este decît o idee a rațiunii (dreptului natural) un concept al înțelegerii cu adevărat aplicabil în dreptul pozitiv: ea susține atunci că drepturile de creanță înțelese după modelul dreptului la muncă sînt realizabile și merge pînă la a suspenda drepturile-libertății pentru a permite această realizare (ceea ce au lăsat zilele frumoase ale dictaturii proletariului). Trebuie deci afirmat, pentru a dezvolta distincția doar schițată aici, că ideea republicană se prezintă doar indisolubil dar fără confuzie metafizică, drept politică a înțelegerii (prin aceasta ea face dreptate gândirii liberale) și politică a rațiunii (fapt prin care atribuie ideii creanțelor, corect concepute, locul care li revine: cel al unei sarcini infinite sau, dacă vrem, al unui principiu regulator pentru reflexia și acțiunea politică, putîndu-se totuși încarna în „urme simbolice” perfect reale). Tocmai în acest sens fără a constata prin ele însele o politică — ceea ce este evident — drepturile omului continuă să furnizeze cadrul revendicărilor care conferă dinamică societăților democratice.

In românește de MONA ANTOHI

DAN C. MIHĂILESCU

CIORAN, MINUNATUL IMPAS AL LUI „DESPRE”

*(Sau cum ar fi sunat acest titlu intr-o franceză un pic „recherché”:
„Parler SUR Cioran: quelle futilité magnifique!”)*

Ca și în aprilie, la coloquiul Cioran de la Sibiu, organizat la „Euphorion”, am avut și acum — emoțional, mental și chiar fizic — aceeași succesiune de stări: 1. proaspătul entuziasm matinal, Ora 9, aer rece, after shave, stringeri febrile de mîini, Palatul Elisabeta, atmosferă firese-selectă. 2. Intensă activitate cerebrală la primele 3-4 comunicări. 3. Mă năvălește o eruntă preocupare pentru propria mi alocuțiune. 4. Mă surprind neașteptat, redevin ochi și urechi, dar mă apucă furia și mi zic (a cita oară?): orice comentariu al gândirii lui Cioran e de prisos? Glose inutile. Comentariul e immanent, textul lui Cioran își conține și îl dă tot. În operă există absolut toate pistele și argumentele pentru n'importe quoi. Oricine află orice, gnosticul-gnoză, religiosul-trăire mistică, demoniacul-extaz negativ etc., etc. Au puncte de sprijin și nemții și francezii, rușii, spaniolii, englezii, pașușii ea și românii, ereticii, ea și dogmaticii, absolutiștii, ea și relativiștii, ironicii ea și melancolicii, filosofii, conservatorii, amatorii de paradoxuri, ea și deconstructiviștii, ș.a.m.d. Deci, decît să scriem despre el, mai bine-l traducem tot și-l elîm la disperare. 5. Dar, la urma urmel, ce știe Occidentul despre el? Totul începe aici, în Pe culmile disperării, ea și în Schimbarea la față. Trebuie să-i vindecăm de prezunția de omnisciență și să-l reasimilăm. 6. La ce bun? Cine-ce treabă are cu Doxa, cu eresia și cu Cioran pe mările Dimbovitiei? Noi avem treabă cu Misa și Mitterrand, noi avem zîmbetul și linistea — albă albil chef de scrișnei și angosă! 7. Mai bine recităm esoul despre Joseph de Maistre. 8. Totuși, e foarte bine că ne am întîlnit, în inutilitatea vorbirilor noastre e un impas magnific!

de tip Humanitas, dintre apetitul „elitist” și elanul „populist”, ambele egal justificabile. Coloquiul de inițiat, club exclusiv, versus întrebarea: „unde e publicul?”. E de gîndit la asta, ea și la multele absențe (eu am regretat cel puțin trei: Alexandru George și Zicu Ornea, care, precis, nu ar fi turnat destulă sare-n torii și Marian Papahagi, care, sa linofob cum e, ar fi adăugat, în schimb, piper). Și, 2: decizia ca toate intervențiile, serise sau orale, să se facă în franceză. De aici — inhibiție, o parte din public filioz-o englezește din sală, vocabular limitat și încercata cenzurarea a darului polemic. Am fost elegant, dar prea puțin productiv. Mais, passons!

La ceștiune, deci, cioraniștii Claymoor își intră-n personaj și zice: „Între 19-22 octombrie 1991, în organizarea Ministerului Culturii, a Ambasadei Franței la București și a Fundației Humanitas, s-au desfășurat la București (Palatul Elisabeta) și Sinaia (Pelisor) lucrările primului (ered) coloquiul internațional dedicat lui E.M. Cioran. Franța a fost reprezentată de Sylvie Jaudreau (Cioran, un gnostic al vremii noastre) care a reluat parte din tezele cărții sale Cioran ou le défiant homme, gnosticul prins într-o rețea de antinomii, Italia a venit cu tema destinului, lupta destin-neant, timpul (concepții ebraice) și destinul (concepții ca la grecii), destin și libertate, destinul ea blestem (Renzo Rabinelli), Destinul în gîndirea lui Cioran); cu somnul și veghea ca metafore ale cunoașterii (uitarea, flejuna, cosmarul) apoi insomniacul obsesiv, agonia și „dosarul” sinuciderii (Roberto Scagno), Note pentru o antropologie negativă); cu Cioran contradictoriu, Dumnezeu ea interlocutor imraginar și cu trimiteri la Leopardi (Alberto Savio), Cioran ea la „perduia genie”) și cu tema izbăvirii, a automintuirii canonice (Ro-

berto Scagno) într-o gîndire deopotrivă condamnată și salvată de lipsa de ieșiri, ea și de vidul încăperilor. Din Germania, ea binevenite trimiteri la Nietzsche („voinea de putere”, indolala, transeenderea binelui și a răului, contextul morții lui Dumnezeu) a venit Ilina Sanda Gregori (Mestierism și demonism în „Schimbarea la față a României”). Apoi: Gabriel Lilieanu (Kul crepuscular și Parisul emblematic) a schițat o reușită tentativă de abordare grafologică a Indreptarului pătimas, corelînd „figura” Parisului cu fascinatia lui Cioran pentru amurguri, într-un text ce poate foarte bine să prefateze ediția de la Gallimard. Foarte frumoasă relația dintre decepția azurului și vitalitatea amurgului, într-o „simfonie crepusculară” care oferă excelente partituri pentru o „fenomenologie lirică a obsesiei”. Andrei Pleșu (Infernul a rebours) va fi hipnotizat, presupun, asistența cu „cioranișna” sa precizie axiomatice (din păcate, la intervenția sa am lipsit) dar textul din Secolul XX (numărul Cioran) ne-a convins eu asupra de măsură că senzual-spiritualul analist al lui Falstaff se poate plia perfect și la „căderea în timp” și la „răul deming”, Ștefan Augustin Doinas (Lupta eului cu sinele) a vorbit, între altele, despre eul specular și jocul narsisic („je” devine „jeu”) ea și despre seducția morală de către contemplație în „meteorologia” acestui „sacerdot al sacrilegiului”. Traducător al Manuilului de decompunere, Irina Mayrodin a evidențiat forța regenerativă a decompunerii și a făcut trimiteri la Baudelaire, Rimbaud, Lautréamont și Proust. Cioran tratîndu-și poezie, textul, în vreme ce Sorin Vieru (Continentele, insomniel) a optat, în esprinsul fascinației malefice la Cioran, pentru disimularea cu delicia metafizic, unde, în tradiția nietzschean-lautréamontescă a răului, anormalul ea-

pătă toate valențele normalității. Sorin Alexandrescu (istorie și utopie) a recitat, cu dificultate, Schimbarea la față, cartea fiindu-i, desigur, străină ideologic, dar a făcut o lectură în oglindă a ei cu Histoire et Utopie: una este negativul celelalte, fiecare revelă tot ce s-a ascuns dincolo, corelînd toposul atopus cu ideea de națiune. De reținut, în ce privește triada Cioran-Ionesco-Eliade, cum fiecare a ales un universal: indolala, deriziunea și, respectiv, sacul, Emanoil Marcu (Profeții politice) s-a apropiat de un anotimp al meteorologiei politice (Rusia) detectînd fobia, dar și secreta și, pînă la un punct, paradoxala atracție a tinărului Cioran față de marea lecție cu două fețe a colosului imperial: „virusul libertății” și „școala tiranilor”, accentuînd, poate, excesiv, ideea atracției. În fine, dacă Vladimir Russo a echivalat trecerea lui Cioran la limba franceză cu o ieșire din infern, paralel cu acceptarea definitivă a lui „l'enfer c'est moi-même”, Dan C. Mihăilescu a pledat pentru reîntrarea, fie și vremelnică, în utopia purgatorială a Schimbării la față.

Cioran, binecunoscut, nu a venit. Era de așteptat, era, oricum am privi lucrurile, normal să nu vină. Sigur că l-am fi covîrsit, l-am fi sufocat, noi de-o parte, Rășnarii de alta. Ce „spațiu rezonator” pentru a se „situa afectiv” o „agonie de lux” (pentru a relua trei sintagme propuse de G. Lilieanu) ar fi găsit aici?

Dar un spectacol unic tot a pierdut: acela oferit de publicul din prima și a coloquiului, care, invitat fiind să „viziteze expoziția de carte-Cioran”, organizată de Ambasada Franței, a alina, cu evlavie, în primele minute, zecile de exemplare ale reeditărilor în „poche”, după care, înghițind avid zvonul cum că „se poate lua cite o carte, două”, a umflat, eu național nesat, cite zecii, într-o tentaculară devalmășie a sfintei cupidității, vecină cu mahmura trezile matinală din „de ce trag clopotele, Mitică”. A fost, pentru mine, unul, un spectacol „di granda”, egalat, în memoria afectivă, numai de ospățul absolut caragialesc de după coloquiul Eminescu de la Botosani, prin 1985-86, cînd, pe malul „lacului din Lacul”, s-au inițiat cearceafuri pline de navete cu bere, mese cu suțite și flieci, chiflele și coșuri cu miștel fierbinți, hai să trăiești Hyperion! Astfel încît — ne-am mai îmbogățit eu o siguranță.

LUCIAN RAICU

ANDREI BÎTOV: CASA PUŞKIN

Intr-o simplă cronică literară nu se poate da decât o idee aproximativă despre romanul deloc „simplu” al lui Andrei Bîtov. Mi-am dat seama de asta parcurend articolele extrem de elocuoase, ineficiente și necuprinzătoare ce l-au fost dedicate înainte și după decernarea premiului francez pentru „cea mai bună carte străină” — și sînt incredințat că-tui voi da seama încă mai bine, după ce-mi voi termina propriul articol și — cu un sentiment bine cunoscut de nemulțumire — îl voi „parcurge” la rîndul meu, ceva mai elementar față de neizbutirea (ori frivoltăta) altora.

Se înțelege probabil că nu mă refer deocamdată la „valoarea” cărții, la „nota” ce i se cuvine și în privința căreia nu e ușor de hotărît (oricum, de la „foarte bun” și „mai mult decât interesant” în sus), ci doar la complexitatea, multitudine de aspecte și de „straturi”, la amploarea, amplitudinea filosofico-existențială și avertură „proiectului” său.

Termenul de comparație cu la îndemînă l-ar constitui o altă carte sovietică de succes, aici, și mai ales „scolo”, Copiii Arbatului de Ribakov, remarcabilă desigur, cinstită reconstituire istorică a epocii singeros-totalitare și a furtii lui Stalin; dar nu mai mult decât atât, îndatorată chiar dacă nu la modul supărător, clișeei fazei post-staliniste și post-brevneviste idealizînd cu fast inutil „victoriale” fără alegere și fără discernămint obiectiv, ridicînd în triumf, de pildă, pe Kirov și Ordjonikidze, și aruncînd toată vina pe tiranul inteligent, demonic și pervers, de parcă sistemul însuși, ca să nu mai vorbim de genialul Lenin și de înțelepții săi tovarășii de luptă, n-ar avea nici o legătură cu cele petrecute, vezi bine, „de la un moment dat” și numai de la un moment dat, fiind lucrurile au început să se strice și îndoielile ireproșabilului Intemeietor au fost în chip criminal nesocotite.

Casa Pușkin a lui Bîtov este cu totul altceva, cu totul și cu totul altceva și nu numai din punctul de vedere fatal limitat (și, literar vorbind, îndejuns de nesatisfăcător) al discernămintului „politice”, al adevărului „strict”, al fidelității

istorice; nici acesta de neglijat, mai este oare nevoie să o spunem?, istă că, totuși, este... Nici unul dintre iritantele poncife melioriste ale „taberei” nedogmatic-neoconservatoare, dornice de progres nu vine să atingă și inevitabil să „simplifice” structura și adevărul răscălit, ambiguu și nelăstător — ca orice adevăr mai înalt decât „adevărul” circumstanțial, nici un clișeu de tip superficial inconformist și avîntat „liberal” nu vine să tulbure apele, dar nici să le „limpezească” înainte de vreme, cu suspetă grabă de a vedea în fine re-instaurată domnia „binelui” leninist, cu „norme” sale cu tot (ani de zile, nu-i așa? încalce-te...).

Departa de toate aceste plătitudin (false) se situează Casa Pușkin — și departe de acești „nivel” al dezbaterei... Autorul nu trecuse de 27 de ani (vîrstă fundamentală, vîrstă limită a continuității vieții interioare — aflăm asta dintr-un studiu al personajului central reproduc fragmentar în carte...) cînd a început să elaboreze vasta construcție a Casei Pușkin — și abia depășise 33 de ani (altă vîrstă crucială) cînd a încheiat-o; sîni de atunci aproape două decenii. Traducerea recentă în limba franceză coincide cu prima tipărire a romanului în paginile revistei *Novij Mir* într-un tiraj amețitor, de peste un milion de exemplare, și anume în versiunea sa inițială, fără adăugiri și aducerii la zi — precizează Bîtov într-un interviu, spre știința celor neîncredințatori care se miră — pe bună dreptate! — de caracterul actual al unor considerații; înadeceat, de neconcepț, după el, cu atîta vreme în urmă, ceva mai de conocept (și încă în astăzi, din perspectiva luminilor gorbacioviene... Stupoarea de totdeauna a celor încă neconvinsi de existența unei demarcații între literatură, fie și remarcabilă, tributară împrejurărilor, și literatură care, inspirîndu-se (cum altfel?) din ele, înțelege spre adîncuri... Iar „adîncimea” literaturii nu intrărie — și acesta e cazul cărții lui Andrei Bîtov — să pară (și chiar să devină) anticipativă, creatoare, vizionară, cu un cuvînt pretențios: profetică.

Dacă deschizi cartea la întâmplare și citești un capitol, risți să înțelegi rău despre ce e vorba și ce vrea să „spună” autorul sau să nu înțelegi deloc; și as fi tentat zicînd că riscul acesta dispare dacă citești, ademenit de „scritură”, dar și intrizat de complicitățile ei destul de neobișnuite pentru un „scritor sovietic” (mai ales pentru unul acum tipărit în tiraj de masă), dacă citești mai multe capitole sau chiar — cuminte și serios — cartea întreagă... Nu, riscul subsistă — și este, cred, unul constituțiv, el definește cartea și o „sugerează” mai cu noroc, mai aproape de adevăr, decât ar putea-o face niște confortabile certitudini de lectură, strident nepotrivite „fili” sale autentice, profunde, lunecătoare, pline de contraste, de contradicții, de echivocuri. Capitolele se dezminț în secret unul pe celălalt, își dau replica atunci cînd te aștepti mai puțin și cînd crezi că au ajuns omeneste la un acord; iar punctul de vedere „auctorial” se lasă descoperit cu

difficultate, sfidează presupunerile, afi-dează ipotezele lectorului oricît de atent, anevolos agonist; punctul de vedere nu ezită a se sfida pe sine însuși într-un fel de-a binelea derutant, „circulă” printre rînduri, printre pagini, printre capitole, uneori purtînd o mască sau doar o jumătate de mască, altele (și anume cînd îl bănuiești de „impostură”, de sarcastică travestire) dezvăluindu-se, abia atunci, rar de tot, pe deplin, cu „obrazul” candid la vedere.

Un astfel de „punct de vedere” flotant și ambiguu, asociînd în proporții variabile implicarea și distanța și brusca anulare a distanței se manifestă de-a lungul sinuoasei narațiuni-eseu, înainte de toate, față de eroul principal al acesteia: Lev (Liova) Nikolaievici Odoievțev, viitor membru al Academiei de științe, în eventualitatea că a scăpat cu viață dintr-o beție monstră din tinerețe. Și nimeni nu știe dacă a scăpat, nici autorul însuși, care, neputîndu-se decide și lufdu-ne și pe noi martori ai ezitării sale auctoriale, oferă, după obiceiul său, „varianțe” diametral opuse, la fel de plauzibile, un capitol cu deznodămint fatal, liniștit urmat de un alt capitol axat pe trezirea din comă alcoolică și pe o lungă supraviețuire, ducînd drept înainte spre culmile gloriei sovietice unde-l astoapă toga și fotoliul de academician. Pînă una alta și pînă ce destinul va lua o hotărîre definitivă, Liova Odoievțev străbate paginile pline de zgomot și furie, alernînd cu cele de elevată meditație, ale stufusului roman, trăbește cîteva aventuri amoroase, la contact de mai aproape sau de mai departe cu formele mai mult sau mai puțin aberante ale cotidianului, învață să cunoască „sistemul”, să-și cunoască epoca, încercînd să mai și pricceapă cîte ceva din întâmplările și evenimentele ei.

Are 16 ani la moartea lui Stalin și are remușcări, se bănuiește de insensibilitate, pentru că, spre deosebire de ceilalți, nu „simte” nimic, nici o suferință specială — este unul din capitolele memorabile ale romanului!

Apertine unei familii petersburgheze de voche obîrșe, ramuri aristocratice a intelighenței ruse, pulverizată de revoluție și totuși capabilă de rezistență launtrică, capabilă, mai ales, de adaptare la noul regim. Bunicul său este și marele filolog, lingvist, teoretician al literaturii, Modest Platonovici Odoievțev (întors la Leningrad în vremea lui Hrușciov, după treizeci de ani de deportare) și carnavalesca înfățișare cu miticul bunic reabilitat, al căru „model” pare să fi Mihail Bahrin, constituit, iarăși, un capitol absolut antologic al cărții; tatăl său este tot profesor universitar, cu catedra moștenită în familie de la același ilustru tată-bunic, de care, forțat de împrejurări și cu destulă rușine, dar și cu nesimțire și cu abjecție, se „dezîsece”; era mult de atunci... Liova însuși, moștîndu-le amîndurora vocația, este un deja reputat tînar cercetător, afiliat unui Institut-laborator de creație — muzeu teningradan de istorie și teorie a literaturii clasice ruse, cea foarte academică și una-

nim respectată Casa Pușkin care imprimată misteriosul titlu al romanului; are preocupări savante în materie de tradițional rusească și sovietică „știință a literaturii”, compune lucrări despre Pușkin, Lermontov, Tiutcev, Cehov, Bunin...

Relatarea lineară a „subiectului”, schițată aici, deformează pînă la un fals crispant adevărata înfățișare a cărții lui Bîtov și poate strecura ideea nefericită că am avea de-a face cu un rezonabil roman „realist” al itinerarului unui personaj, al unui intelectual dornic să-și clarifice raporturile cu lumea din jur, cu „sistemul”, un soi de „bildungroman” cum nu se poate închipui mai serios-paetic al „formației” tînarului nepot sovietic al gloriosului bunic condamnat pe nedrept, deportat, apoi firește, reabilitat etc. în perioada consecutivă importantului, din nou, firește, Congres 20... El bine, nici gînd, nici vorbă de așa ceva. Ar însemna să ignorăm structura și „litica” cărții, polifonia și carnavalescul ei (spre a face o trimitere la studiile despre Rabelais-Dostoievski ale aceluiași Bahrin, savantul deportat, năzdrăvan inventiv și cam genial, „folosit” în construcția personajului-mit, a teribilului bunic). Și ar mai însemna să nu spunem ce trebuie neapărat spus (și încă o dată spus și răspuns) cu privire la complexa tonalitate a cărții, la esențialul ei scepticism, la primordialele ei sarcasm, care nu cruță nimic, nici o așteptare, nici o iluzie protestă și nici o iluzie ori speranță-inteligentă. Să nu spunem nimic cu privire la neastîmpărul ei stilistic, la experimentul amalgam al „limbajelor”, la calitatea „cauzelor” intelectuale, semănînd uneori cu o captivantă „pălăvrăgoasă” pe toate temele — sau cum zice un comentator al romanului — cu „vorbăria unui bețiv de geniu”...

În loc de o „critică aspră” a stării de lucruri din societatea sovietică, urmată, cum se cuvine, de un proiect constructiv și paștonat reformator, Andrei Bîtov ne propune o imagine tulburătoare și pesimistă „dizolvantă” a unei lumi în criză de sens și de sensuri; și a îndrăzni să spună că această imagine nu se suprapune chiar exact și nu corespunde comod în exclusivitate spațiului răsăritean, totalitar și posttotalitar. Desi de la el pornește și din el se nutrește — această imagine, această nesigurantă, această derută ascunsă în vorbirea, inspirată și inteligentă fără urmări și voința stilică a protagonistilor (și se consumă enorme cantități de vodcă în Casa Pușkin!), acest amalgam (de filii) e mult mai puțin vesel decît pare. Și în cele din urmă par să spună ceva inesei frecvențele „tăceri” ale Autorului, frecvențele absente și goluri și discontinuități ale presupus sacrosanctului „punct de vedere” auctorial; acestea toate parcă încep să semnifice și altceva decît o necesară și nobilă datorie de „rezervă”... O profundă nefericire, un fel de dezarmare, o ridicare din umeri, o mare îngrijorare. Și o retinere în fața posibilităților remedii, recomandări, alternative...

Casa Pușkin este o carte care îți place, te îngrijorează și te pune pe gînduri.

TINERI, ABSOLVENȚI ȘI PROFESORI

COLEGIUL EUROPEAN ARE NEVOIE DE DUMNEAVOASTRĂ!!!

COLEGIUL EUROPEAN va deveni bransa românească a Universității Europei Centrale (Central European University), o instituție de mare viitor, cu baza la Praga și cu fonduri internaționale; asociată cu universitatea din Oxford, Anglia.

COLEGIUL EUROPEAN din București are ca scop să ofere cursuri generale și de specialitate în domeniile următoare: științe politice, sociologie, istorie contemporană, științe economice și management. Aceste cursuri se vor adresa atât publicului adult interesat în lărgirea cunoștințelor generale, cit și tinerilor administratori, manageri și cadre, în vederea dezvoltării cunoștințelor în domeniile lor de lucru.

COLEGIUL EUROPEAN recrutează 10 profesori, absolvenți în domeniile susmenționate. Vi se cere să aveți sub 45 ani, să aveți posibilitatea de a petrece 6 luni de zile în Anglia, din februarie pînă în iulie 1992, pentru a fi pregătiți în mod specific pentru acest tip de învățămînt în cadrul aranjat de noi, și să aveți o bună cunoștință a limbii engleze. După aceste 6 luni de pregătire, veți reveni în România, unde veți prepara propriile Dvs cursuri în românește. Începînd din octombrie 1992, veți preda aproximativ 10 ore pe săptămînă (după-amiaza și seara). Salariul de bază (la cursul actual al inflației): 20.000 lei.

Cererile se pot obține deocamdată de la

Vă interesează un post de înalt nivel în învățămînt, cu responsabilități și satisfacții profesionale?

sediu Fundatiei Soros. Calea Victoriei 133, sect. 1, București, tel. 50 63 25. Ele trebuie să fie completate în limba engleză și trimise împreună cu anexele (curriculum vitae, foaia matricolă) la adresa următoare: Dr V. ORTENBERG, St Hugh's College, Oxford OX2 6LE, Marea Britanie, pînă la data de 30 noiembrie 1991. Scrisorile de recomandare, numai pe foile primite în același timp cu cererea, trebuie să fie trimise direct de către persoanele care recomandă candidatul/a. în mod confidențial, la aceeași adresă și pînă la aceeași dată. Candidații alesi două orima selecție de către comisia Colegiului European la Oxford vor fi invitați la un interviu, care va avea loc la București în prima jumătate a lunii decembrie.